

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Освітній рівень	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	освітньо-професійна

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри слов'янської філології

_____ (Неля ПОДЛЕВСЬКА)

04 жовтня 2022 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

СЕМЕНЮК СТАНІСЛАВІ ВАСИЛІВНІ

1. Тема роботи «Структурні особливості польських та українських термінів та їх переклад (на матеріалі текстів медичної тематики)», затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 17 червня 2022 року, протокол № 14.

2. Термін подачі здобувачем вищої освіти завершеної роботи – грудень 2023 року.

3. Вихідні дані роботи:

В контексті глобалізації та обміну медичними знаннями важливо забезпечити високий рівень взаєморозуміння, що може бути досягнуто шляхом систематичного вивчення та стандартизації медичної термінології.

Українська та польська медична термінологія мають глибокі історичні корені. Актуальність дослідження структури медичних термінів у польській та українській мовах визначається необхідністю покращення комунікації між медичними фахівцями обох країн. Для створення єдиної системи термінології необхідним є вивчення структури та етимології термінів, що уможливить виявлення закономірностей термінотворення та адаптацію термінів до медичної практики. Значущість даного дослідження підкреслюється розвитком міжнародної співпраці у галузі медицини та науки.

Однією з ключових аспектів дослідження є аналіз та порівняння термінологічних структур обох мов. Розуміння та правильне використання термінів у навчальному процесі сприяє підвищенню якості медичної освіти та допомагає у формуванні висококваліфікованих фахівців.

Виявлення спільних рис та відмінностей у конструкції польських та українських медичних термінів, їх використанні, допомагає удосконалити медичний переклад, покращити медичну комунікацію, сприяти розвитку міжнародної співпраці, підвищенню якості медичної освіти та забезпечити відповідність міжнародним стандартам.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих розробці питань):

- охарактеризувати теоретичну базу дослідження медичної термінології в сучасному перекладознавстві;

- проаналізувати структуру польських медичних термінів;

- охарактеризувати будову українських медичних термінів;

- виокремити особливості перекладу медичних текстів;

- порівняти відповідники клінічних термінів в обох мовах та проаналізувати труднощі їх перекладу;

- описати особливості перекладу польських та українських медичних термінів.

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	Людмила СТАНІСЛАВОВА		

7. Дата видачі завдання – 04 жовтня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
<i>№ з/ч</i>	<i>Найменування етапів кваліфікаційної роботи</i>	<i>Термін виконання етапів роботи</i>	<i>Примітка</i>
1.	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2022 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень-жовтень 2022 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень–грудень 2022 року	
4.	Написання першого розділу дипломної роботи	Січень 2023 – березень 2023 року	
5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації в збірнику наукових праць та участі в конференціях	Жовтень 2022 року – листопад 2023 року	
6.	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	Квітень – червень 2023 року	
7.	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	Серпень – жовтень 2023 року	
9.	Написання «чорнового варіанту» дипломної роботи	До листопада 2023 року	
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	14 листопада 2023 року	
11.	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2023 року	
12.	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру і її захист	Грудень 2023 року	

Магістрант _____

Станіслава СЕМЕНЮК

Керівник роботи _____

Світлана ВОЙТАЛЮК

Науковий консультант _____

Людмила СТАНІСЛАВОВА

Анотація

Тема роботи: «Структурні особливості польських та українських термінів та їх переклад (на матеріалі текстів медичної тематики)»

Автор – Семенюк С. В.

Науковий керівник – Войталюк С. В.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 86 сторінок основного тексту.

Робота містить 87 джерел посилань (зокрема 29 – польською мовою), 12 таблиць у тексті розділів, 1 діаграму, 1 список одиниць дослідження (у додатках).

Ключові слова: *термінологія, терміносистема, медичний термін, МКХ-10, структура, етимологія, словосполучення, перекладацька трансформація, кількісний аналіз.*

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню структурних особливостей польських та українських медичних клінічних термінів та їх перекладу.

Потреба вивчити та схарактеризувати особливості будови польських та українських медичних термінів з метою здійснення якісного перекладу медичного тексту та покращення трансляції інформації в процесі комунікації між фахівцями медицини зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи, яка полягає порівняльному дослідженні польських та українських термінологічних відповідників ендокринологічних термінів.

Меті підпорядковується вирішення завдань: охарактеризувати теоретичні положення, пов'язані з дослідженням медичної термінології в сучасному мовознавстві; проаналізувати структуру польських та українських відповідників клінічних термінів, що належать до четвертого розділу МКХ-10; охарактеризувати переклад медичних текстів як вид науково-технічного перекладу; порівняти відповідники клінічних термінів в обох мовах та проаналізувати застосування перекладацьких трансформацій при їх перекладі; зробити висновки про особливості перекладу польських та українських клінічних термінів з галузі ендокринології.

Об'єктом дослідження є польські та українські відповідники медичних термінологічних одиниць. Предмет дослідження – особливості структури та перекладу цих термінів у польському та українському варіантах. Матеріалом дослідження є 450 одиниць дослідження (225 польських та 225 українських формулювань клінічних діагнозів з галузі ендокринології). Вибір джерельної основи роботи зумовлений спробою простежити схожість та відмінність у перекладі медичних термінів в польській та українській мовах.

У процесі дослідження встановлено, що більшість клінічних термінів – це терміни-словосполучення з лексичними компонентами змішаного походження. Високопродуктивними є греко-латинські терміноелементи, знання яких полегшує розуміння терміна.

Порівняльний аналіз польських та українських відповідників засвідчує кількісне переважання граматичних та комбінованих трансформацій при перекладі.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні особливостей структури та перекладу ендокринологічних термінів.

Автор _____

14.12.2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Теоретичні засади вивчення медичної термінології в сучасному мовознавстві	8
1.1. Терміносистема та термін	8
1.2 Медична термінологія	15
1.3. Міжнародна класифікація хвороб (МКХ-10)	20
Висновки до першого розділу	25
2. Структурні особливості медичних термінів	27
2.1. Особливості будови польських медичних термінів	29
2.2. Структура українських медичних термінів	37
Висновки до другого розділу	45
3. Особливості перекладу термінів в текстах медичної тематики.....	48
3.1. Особливості перекладу медичних текстів	48
3.2. Перекладацькі трансформації	52
3.2.1. Лексичні трансформації	57
3.2.2. Граматичні трансформації.....	59
3.2.3. Комбіновані трансформації	65
Висновки до третього розділу.....	72
Висновки	75
Перелік джерел посилання	77
Додатки.....	87
Додаток А. Перелік термінів	87

ВСТУП

Науково-технічний прогрес у сучасну епоху пришвидшив розвиток різних галузей науки та техніки, а також створив потребу покращення комунікації у цих сферах, зокрема на міжнародному рівні. У зв'язку з цим у польській та українській мовах з'явилося багато фахової лексики, кількість якої перевищує загальноживану та поступово збільшується.

Галузь медицини перебуває у постійному розвитку. Це зумовлює появу нових відкриттів, винаходів, досліджень, що призводить до виникнення потреби у перекладі медичних текстів. Сучасною мовою міжнародного спілкування є англійська, тому багато медичних термінів проникають у польську та українську мови саме за її посередництвом.

До медичних дисциплін, що перебувають зараз на етапі активного розвитку, належить ендокринологія, яка вивчає будову ендокринної системи організму людини та вплив гормонів на його функціонування.

Проблемам медичної термінології присвячені основні монографічні та дисертаційні дослідження українських (А. Д'яков, Т. Кияк, І. Кочан, В. Коптілова, Н. Місник) та польських вчених (М. Гурніч, С. Груча, В. Карвацька, Б. Келар).

Переклад медичної термінології та текстів медичної тематики вимагає не лише володіння іноземною та цільовою мовами, але й ґрунтовного розуміння наукового матеріалу, який перекладається. Важливу роль у перекладі текстів медичної тематики відіграє дослідження особливостей будови медичних термінів. Знання та розуміння структури термінів дозволяє полегшити процес перекладу медичного тексту та пошук термінологічних відповідників. Тема будови та перекладу медичних термінів зацікавила багатьох українських (Г. Германович, Ю. Дев'ятко, І. Кочан) та зарубіжних дослідників (Р. Левицький, В. Монтальт і М. Гондзалес, В. Карвацька).

Актуальними є лінгвістичні дослідження, які забезпечують напрацювання теоретичного та практичного характеру у мовознавчих

дисциплінах, пов'язаних з вивченням лексики. Існування невеликої кількості лінгвістичної літератури з питань структури та перекладу клінічних ендокринологічних термінів дозволяє зробити висновок, що переклад польських та українських медичних термінів для позначення хвороб, зокрема ендокринної системи, вивчений недостатньо. Це зумовлює **актуальність роботи**.

Об'єктом дослідження є польські та українські відповідники медичних термінологічних одиниць. **Предметом дослідження** є особливості структури та перекладу цих термінів у польському та українському варіантах.

Мета роботи – дослідити особливості будови та перекладу медичних термінів та їх відповідників польською і українською мовами. Важливо зазначити, що польська та українська мовні версії МКХ-10 – це переклади термінів з англійської мови. Обидві мовні версії МКХ-10 є стандартизованими державними термінологіями. Основою дослідження стало порівняння обох версій МКХ-10 та виокремлення загальних особливостей перекладу ендокринологічних термінів з однієї мови на іншу. Для реалізації мети визначено такі **завдання**:

- 1) охарактеризувати теоретичні положення, пов'язані з дослідженням медичної термінології в сучасному мовознавстві;
- 2) проаналізувати структуру польських та українських відповідників клінічних термінів, що належать до четвертого розділу МКХ-10;
- 3) охарактеризувати переклад медичних текстів як вид науково-технічного перекладу;
- 4) порівняти відповідники клінічних термінів в обох мовах та проаналізувати застосування перекладацьких трансформацій при їх перекладі;
- 5) зробити висновки про особливості перекладу польських та українських клінічних термінів з галузі ендокринології.

Джерельною базою дослідження є вибрані польські та українські термінологічні одиниці з четвертого розділу Міжнародної класифікації хвороб МКХ-10 «Хвороби ендокринної системи, розладу харчування та порушення обміну речовин» (в українській версії – це «Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я», НК 025:2021). Всього проаналізовано 450 одиниць дослідження (225 польських та 225 українських формулювань діагнозів), які оформлено у список термінів у Додатку А. Одиниці дослідження наприкінці роботи оформлено за алфавітним принципом із буквено-числовим кодом перед назвою діагнозу. Такий підхід до упорядкування термінів дозволяє краще спостежити їх структурні особливості. У окремій колонці вказано тип трансформації, яка спостерігається при перекладі терміна.

Для проведення дослідження використано загальнонаукові **методи** – аналіз, синтез, індукцію та дедукцію з метою вивчення кожної термінологічної одиниці в структурному і семантичному аспектах, а також узагальнення та спостереження. Характеристику матеріалу здійснено на основі *лінгвістичного описового методу* з використанням класифікації та систематизації. *Структурно-порівняльний метод* для виявлення спільних та відмінних рис у структурі термінів та способах їх перекладу. *Дефінітивним методом* описано теоретичні поняття дослідження, а також значення терміноелементів. *Метод кількісного аналізу* використано для виявлення частотності появи структурних моделей термінів та застосування перекладацьких трансформацій.

На сучасному етапі медичну термінологію досліджували в історичному, етимологічному аспекті, а також аналізували окремі підсистеми медичної галузі (українська термінологія з генетики, медичної радіології, найменування шкірних хвороб, клінічна термінологія, логопедична, косметологічна терміносистеми). **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що зроблено спробу проаналізувати ендокринологічну терміносистему,

зокрема терміни на позначення хвороб ендокринної системи, розладу харчування та порушення метаболізму у порівняльному аспекті шляхом зіставлення польських та українських відповідників. Здійснено також спробу класифікувати види перекладацьких трансформацій у перекладі досліджуваних одиниць.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати становлять внесок у розвиток теоретичних аспектів порівняльного та прикладного термінознавства перекладознавства, зокрема подолання лексичних та термінологічних труднощів польсько-українського та українсько-польського медичного перекладу клінічних термінів.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання матеріалу у освітній діяльності: на лекціях і практичних заняттях медичного спрямування, для окремого вибіркового спецкурсу з проблем медичної термінології, а також на курсах викладання польської медичної мови іноземцям. Висновки дослідження можна використати у професійній діяльності перекладачів текстів медичної тематики українською та польською мовами. Кваліфікаційна робота має прикладне значення.

Апробація дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

- Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Проблеми слов'янської філології» (Умань, 2022 р.);
- II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми філології: історія та сучасність» (Хмельницький, 2023 р.);
- Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики» (Умань, 2023);
- Наукових читаннях молодих дослідників до Міжнародного дня слов'янської писемності (2023 р.);
- II студентській науково-практичній конференції, присвяченій Дню слов'янської писемності і культури «Славістичні студії в сучасному

філологічно-дидактичному просторі» (2023 р.), де представлено доповідь на тему «Użycie łącznika w języku polskim i ukraińskim (na przykładzie terminów medycznych)»;

– загальноуніверситетській звітно-науковій конференції викладачів та студентів Хмельницького національного університету (Хмельницький, 2023)

і викладені у статтях:

– Семенюк С. Синонімія у польських та українських клінічних термінах. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Хмельницький, 2023. Випуск чотирнадцятий. 00-00 С. [подано до друку].

– Семенюк С. Użycie łącznika w języku polskim i ukraińskim (na przykładzie terminów medycznych). *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Хмельницький, 2023. Випуск тринадцятий. 127-132 С.

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку джерел посилання (87 позицій). Загальний обсяг роботи – 93 сторінки, з них основного тексту – 86 сторінок.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Терміносистема та термін

Теоретичні аспекти вивчення польської та української медичної термінології стали предметом зацікавлень багатьох українських та польських лінгвістів.

Проблеми сучасної української термінології досліджували М. Вакуленко [1; 2], А. Ткач [45], А. Д'яков [8], Т. Кияк [8], І. Кочан [23; 24; 25; 26], З. Куделько [8], Н. Цісар [48], польської термінології – М. Гурніч [57; 58], С. Груча [59], Й. Лукшин [71], В. Змажер [71], В. Карвацька [63], Б. Келар [67] та інші.

Серед проблем, які порушувались у теоретичних працях українських та польських дослідників можна виокремити: вивчення галузевих термінологій: І. Кочан [23]; вивчення термінів у фаховій мові: Н. Гимер [4], Н. Клименко [20], Н. Кононенко [21], В. Соловій [42], Р. Стацюк [44], О. Чайка, Я. Остапенко [49]; дослідження запозичень: М. Гурніч [57; 58], К. Нарецький [77], А. Пронінська, А. Дида [78]; термінографічні аспекти: Л. Симоненко [41].

Окремо виділимо дослідження медичної термінології, серед яких є загальні праці: Л. Зажицький [79], І. Кочан [24]; вивчення клінічної термінології: Н. Місник [31]; фармацевтичної: Г. Хирівська [47]; аналіз лінгвістичних явищ в медичній термінології: Н. Цісар [48]; вивчення медичних термінів: Б. Дрозд [56]; практичного значення дослідження медичної терміносистеми для навчання та викладання: М. Магаєвська [72], М. Желязовська, М. Забельська [80].

Низку наукових праць присвячено вивченню структури медичних термінів: із певним типом компонентів: Г. Германович [5], деривацією: Ю. Дев'ятко [6], І. Буркацька [54]; багатокомпонентністю: О. Васильців [3],

способам термінотворення: Т. Луковенко [28]; терміноелементам: Л. Петрух, О. Михалик, І. Кочан [32].

Загальні теоретичні питання перекладу термінів вивчали В. Коптілов [22], Й. Бжозовський [53], Б. Келар [67], про перекладачів писала Е. Косцялковська-Оконська [68]. Окремі дослідження присвячені вивченню перекладацьких трансформацій та їх класифікації: Т. Журавель, Н. Хайдарі [12], О. Івашкова, Т. Крилова [15], В. Слободенюк, С. Харченко [43]. Відомим польським дослідником трансформацій та лінгвістичних аспектів перекладу є Р. Левицький [69; 70].

Питання перекладу медичної лексики порушуються у відомій зарубіжній праці авторів В. Монтальт і М. Гондзалес [76]. Польську медичну фахову мову та діяльність перекладача медичних текстів вивчає В. Карвацька [64; 65]. Загальні проблеми та особливості перекладу медичних термінів в українському перекладознавстві досліджували О. Ісаєва [16], М. Пилипенко, В. Калашник, І. Корнейко [33], С. Шепітько, М. Тарапатов [51]. У лінгвістичній літературі також вивчались питання загальних проблем медичного перекладу: М. Сайко [38]; перекладу англійських: Ю. Макаренко, І. Ткаченко [29], французьких: І. Полюк, О. Петрова [34] та німецьких: медичних термінів: Т. Пешкова [35], І. Ілюк [60]; епонімів: Р. Микульчик [30], Н. Бицько [55]; синонімів: Л. Янков'як [61; 62] та багатокomпонентних медичних терміноодиниць: Г. Шалаєва [50].

Теоретичні аспекти вивчення медичної термінології порушують автори підручників з перекладознавства: Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй [17], Д. Фурт, Л. Дмитрук [46], навчальних посібників для вивчення медичної латинської мови: Н. Дерев'янченко, О. Литовська [7], М. Закалюжний, Г. Паласюк [14] та клінічної термінології: О. Рудик, М. Гуцол [37].

Для дослідження використано також інформацію зі словників: етимологічний словник української мови [9; 10], польської [52], електронний

медичний словник [86], словник загальноживаної лексики [83], лінгвістичний словник А. Загнітка [13].

Наукові дисципліни – це добре організовані корпуси понять, зведені в ієрархічні класифікації. Поняття та об'єкти в них упорядковані за основним критерієм та погруповані у категорії і класи зі спільними характеристиками.

Процес утворення та вживання термінологічних одиниць вивчає одна з галузей лінгвістики – термінознавство. Термінознавство – це наука, об'єктом вивчення якої є фахова лексика, а саме її типологія, походження, форма, зміст та функціонування, а також використання, впорядкування та шляхи створення.

Вважається, що ґрунтовні термінознавчі дослідження розпочались 30-ті роки ХХ ст. [46, с. 11]. Відтоді дослідження у галузі термінознавства проводились у декількох напрямках, тому виокремились такі його галузі як теоретичне термінознавство, прикладне, загальне, типологічне, порівняльне, історичне, функціональне та інші. Кожне з них має свій об'єкт та предмет дослідження. Дослідження функціонування та характеристик спеціальної лексики у різних мовах (наприклад, у польській та українській) належить до досліджень порівняльного термінознавства.

У сучасній лінгвістиці поняття «термінологія» вживається у декількох значеннях. У першому значенні «термінологія» – це наука про терміни (все частіше використовується слово «термінознавство»). У другому значенні словом «термінологія» називають спеціальну (фахову) лексику певної мови, наприклад, «українська термінологія» чи «польська термінологія». У третьому, вузькому значенні, «термінологія» означає спеціальну лексику вибраної галузі наукового або технічного знання і вживається у значенні «галузева термінологія», наприклад, «медична термінологія» [17, с. 56].

Галузеві термінології в лінгвістиці називають терміносистемами. Кожен термін завжди є елементом системи і його структура вказує на зв'язки з іншими термінами у межах однієї терміносистеми. Дослідники

виокремлюють два типи зв'язків, які надають системності кожному терміну: логічні та мовні. Логічні зв'язки між поняттями існують у кожній дисципліні, а отже, терміни, які називають ці поняття, також пов'язані у межах системи. Мовні зв'язки прослідковуються між терміном як одиницею мови. Термін позначає наукове поняття, проте завжди – це слово, якому властиві характеристики загальноновживаного слова (синонімія, антонімія, полісемія, способи словотвору, граматичні ознаки тощо).

Таким чином, термінологія – це логічно та мовно організована система спеціальних назв (термінів), у якій кожен термін взаємопов'язаний з іншими.

Термінологія є частиною словникового складу мови, проте ряд окремих характеристик відрізняє її від загальноновживаних слів. Особливістю термінології є її внутрішній поділ на термінологію науки та техніки як результат окремого розвитку цих двох сфер знання. Мовознавці стверджують, що «сьогодні більш логічно стверджувати про існування мови науки, в межах якої розташована мова техніки» [8, с. 12].

Існує декілька шляхів поповнення мови термінами: перетворення у термін загальноновживаної лексичної одиниці; запозичення з інших мов; вживання слів і словотворчих моделей грецької та латинської мов (наприклад, утворення за змішаним типом: один корінь грецького походження, інший – латинського, напр. *термінологія*); запозичення з інших наукових сфер [8, с. 9–10].

Джерелом запозичення термінів є мова, яка є у моді у певний історичний період. Раніше такою була французька, зараз її роль виконує англійська. Слова греко-латинського походження проникають у інші мови через англійську. Кожна мова пристосовує нові слова до своєї фонетики та граматики. Якщо іншомовні терміноелементи запозичуються з урахуванням етимології, це дає можливість зберегти семантичний зв'язок з усіма однокореневими словами.

Ще один шлях поповнення термінологічної лексики – це переклад. Перекладачі, не знайшовши у мові перекладу відповідних лексичних одиниць, намагаються створити відповідний лексичний еквівалент, таким чином заповнюючи лакуни.

Залежно від ступеня спеціалізації значення дослідники поділяють терміни на три основні групи: загальнонаукові терміни (терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях, а в межах вибраної термінології конкретизують своє значення); міжгалузеві (існують в декількох споріднених галузях), вузькогалузеві (характерні для певної галузі).

Існує також різниця між термінологією, професійною лексикою та номенклатурою.

Професіоналізмами називають слова або вислови, характерні для мови людей певної професії. Можуть означати спеціальні поняття, знаряддя праці чи, наприклад, виробничі процеси. Такі слова найчастіше емоційно забарвлені та можуть використовуватись у неофіційному професійному спілкуванні. Від професіоналізму термін відрізняється тим, що є офіційним науковим позначенням певного поняття. Натомість професіоналізми є неофіційними, розмовними заміниками термінів, які вважаються ненормативними у професійному діловому спілкуванні чи офіційному мовленні. Попри це професіоналізми можуть бути синонімами термінами і між ними існує безперервний взаємозв'язок [8, с. 13–14].

Термін та номенклатуру відрізняють за ознакою конкретності назви. Номенклатура – це іменники або словосполучення, які передають систему назв конкретних об'єктів певної галузі, сукупність назв одиничних об'єктів або видові назви (медична, мовознавча, хімічна номенклатура). Д. Фурт, Л. Дмитрук характеризують одиницю номенклатури (номен) як «відносно довільний «ярлик» предмета, конвенційно «прикріплений» представниками відповідної галузі знання» до об'єкта [46, с. 21–23]. Терміни окреслюють абстраговані наукові поняття.

Слово «термін» походить від латинського «terminus» (від назви давньоримського бога меж та кордонів – Terminus), що означає «кінець, межа, закінчення». У Середньовіччі це слово набуло значення «визначення, позначення».

Тлумачний словник української мови подає таке визначення терміна: «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [82].

Проблема визначення терміна у сучасній лінгвістиці дискусійна з огляду на її складність. Одні дослідники розуміють «термін» як слово з особливою функцією – номінативною (функція називання). Інші визначають термін на основі співвіднесення з науковим поняттям («спеціальний об'єкт», «спеціальне поняття»). Саме так пояснює термін Т. Кияк: «Терміни позначають глибокі наукові поняття, на відміну від звичайних слів, які позначають повсякденні, примітивні поняття».

Підсумовуючи роздуми щодо існування різних дефініцій терміна, Р. Стацюк робить висновок, що спершу лінгвісти досліджували термін як «статичний елемент сфери фіксації», а не як елемент, що функціонує в живій мові та піддається змінам [44, с. 113].

Автор сучасного лінгвістичного словника А. Загнітко пише, що «терміном називається одиниця історично сформованої термінологічної системи, що виражає поняття та його місце серед інших понять, позначається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних між собою єдністю фаху, належить до словникового складу мови й підпорядковується всім її законам» [13, с. 806–807].

Різноманітність підходів до визначення поняття «термін» Р. Стацюк пояснює відсутністю чітко окреслених його ознак. Підкреслюючи те, що термін – це динамічний елемент живої мови, який постійно змінюється, Р. Стацюк подає такі основні його характеристики: 1) точність та

однозначність; 2) дефінітивність; 3) системність; 4) номінативність; 5) стилістична нейтральність; 6) мотивованість.

Наводимо детальніше пояснення характеристик терміна.

1. Під точністю терміна розуміється правильне лексичне відображення ознак термінованого поняття (суті поняття) з метою досягнути ситуації комунікативної точності. Щоб подолати проблему неточності термінів у термінології, вони повинні бути незалежні від контексту (речення, в якому використано термін). Говорячи про однозначність терміна, автор зазначає, що цю ознаку не можна розглядати як основну, яка відрізняє термін від загальноживаного слова. Оскільки термін є словом природної мови, то йому властиві ті самі лексико-семантичні процеси, тобто синонімія, омонімія та полісемія. Неточний термін може призвести до непорозумінь, тому іноді говорять, що науковці спершу домовляються про терміни, а вже потім починають дискусію. Д. Фурт, Л. Дмитрук уточнюють, що однозначність має місце в межах однієї терміносистеми, бо на рівні кількох субмов полісемія термінів є поширеним явищем [46, с. 20].

2. Дефінітивність терміна – це наявність чіткої дефініції терміна, яка описує спеціальне поняття, що термінується. Дефініція обмежує значення терміна.

3. Системність терміна є однією з найважливіших умов функціонування терміна та означає приналежність терміна до певної терміносистеми, у якій він співвідноситься з іншими термінологічними одиницями, що позначають поняття певної галузі науки чи техніки. Термін може існувати тільки у межах системи взаємопов'язаних щ ним елементів. Поза своєю терміносистемою він втрачає своє термінологічне значення.

4. Номінативність терміна означає його функцію називання, яка є основною ознакою терміна. З функціональної точки зору номінативність терміна це здатність позначати спеціальне поняття певної спеціальної сфери знань.

5. Стилiстична нейтральнiсть означає, що термiн позбавлений експресiї та емоцiйних вiдтiнкiв. Використаний термiн не виражає ставлення мовця до предмета мовлення, а лише передає iнформацiю. Слово, яке стало термiном, втрачає своє емоцiйне забарвлення i стає стилiстично нейтральним.

6. У вiтчизняному мовознавствi пiд поняттям «вмотивованiсть термiна» розумiють кiлькiсть iнформацiї, включена до внутрiшньої форми, яка вiдображається у вiдповiдному значеннi лексичної одиницi.

До наведених характеристик термiна А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько додають також такi ознаки, як вiдповiднiсть нормам i правилам мови, стислiсть (автори зазначають, що ця вимога суперечить вимозi повноти термiну i не завжди вдасться утворити короткий термiн, який був би ще й точним), однозначнiсть в межах однiєї термiносфери, брак синонiмiчностi; милозвучнiсть (вимога евфонiї), тому не слiд заохочувати створення термiнiв, що походять з дiалектизмiв, жаргонiзмiв чи варваризмiв. [8, с. 12].

Наведенi характеристики термiна – не вимоги, а бажанi його властивостi. Простим прикладом термiнологiчної неоднозначностi є iснування багатозначних термiнiв для позначення рiзних понять, i навпаки – одне поняття можуть передавати декiлька термiнiв.

Отже, термiни не є окремими одиницями загальноповживаної мови, а складовою частиною словникового складу, яким властивi ознаки загальноповживаних слiв. Багато вчених вважають, що не можна вважати термiн неповноцiнним чи непотрiбним через те, що вiн не має певної властивостi. Серед дослiдникiв популярностi набула думка про те, що точнiсть та однозначнiсть термiна – це виняток з правила, так само, як i iснування повних термiнiв-еквiвалентiв.

1.2 Медична термiнологiя

Медична термiнологiя – це комплекс взаємопов'язаних термiнологiй численних медико-бiологiчних, клiнiчних i фармацевтичних дисциплiн.

Підсистемою медичної термінології є клінічна термінологія, до якої входять терміни різних спеціальностей: терапії, хірургії, акушерства та гінекології, неврології, психіатрії та ін.

Клінічні терміни – це назви хвороб, патологічних станів, синдромів, симптомів, операцій, методів обстеження і лікування. До цієї підсистеми можна зарахувати і назви апаратів, приладів та інструментів, що застосовуються для обстеження і лікування хворих. В основному клінічна термінологія формується на основі термінів патологічної анатомії та патологічної фізіології, оперативної хірургії, пропедевтичної терапії.

Клінічна термінологія почала формуватися в епоху Гіппократа (V ст. до н.е.) і нерідко користується основою анатомічних термінів, хоча сучасний зміст деяких анатомічних термінів тепер інший. Наприклад, анатомічний термін *артерія*, який входить у ряд клінічних термінів (*артеріосклероз*, *артеріотомія* і ін.) походить від грецьких слів *aēr* – «повітря» і *teréo* – «зберігаю, вміщую», тому що в стародавніх греків існувала помилкова думка, начебто судина вміщувала повітря.

Процес термінування медичного знання почався близько 2500 років тому. Початки медичної термінології сягають Давньої Греції та Риму. Як результат існування потреби пошуку назв створено численні грецькі та латинські терміни для називання нових явищ у дослідженні здоров'я та хвороб.

«Греки дали початок медицині» [77, с. 154]. Першим джерелом наукових найменувань були праці Гіппократа (460-370 рр. до н.е.) – збірка перших медичних текстів античності *«Corpus Hippocraticum»* (V-IV ст. до н.е.). Його називають «батьком» європейської медицини. Він заклав підвалини наукової медицини і дав початок медичній термінології. З цього часу дійшло близько 700 медичних термінів. З часів Гіппократа відкриття та винаходи у медичній сфері вимагали окремих слів для їх найменування.

Після Гіппократа римляни перейняли здобутки грецької медицини, а вчені Александрійської школи (Герофін, Еразистрат, Руф, Клавдій Гален) внесли великий вклад у розвиток грецької медичної термінології. Авл Корнелій Цельс (I ст. до н.е. – I ст. н.е.) переніс грецькі медичні назви на латинську основу та збагатив їх новими термінами.

Одночасно із падінням Риму на декілька століть зникла грецька цивілізація і культура. У середньовіччі основною мовою була латинська, а також арабська, якою було перекладено безліч текстів медичної тематики.

У XVII-XIX ст. у медичну термінологію входять слова, запозичені з інших сучасних європейських мов. Медичні терміни у цих мовах були запозичені із класичної греки та латини, щоправда у термінах могли змінюватись деякі елементи. У слов'янських мовах медичні терміни найчастіше перекладались на національні мови, наприклад, *diabetes* – *sukrzyca* [77, с. 160].

Сучасна медична термінологія нараховує близько 500 тисяч термінів. [37, с. 3–4]. У зв'язку з появою нових хвороб та результатів медичних досліджень з'являються нові знання, які потребують концептуалізації та поширення. Постійно відбуваються процеси термінування (називання понять) та термінотворення через появу нових хвороб, методів дослідження, лікування. Метою термінування медичних знань є їх організація, зберігання та доступність для комунікації. Цієї мети можна досягти за допомогою граматики. Граматика дозволяє категоризувати явища у їх взаємозв'язку, не лише їх кодифікуючи та реєструючи. Граматична категоризація дає можливість виокремити наукове значення та створювати таксономії об'єктів та процесів. Звідси слідує, що медична термінологія існує завдяки номінативній здатності граматики і з нею невіддільно пов'язана [76, с. 231–232]. Поширеними способами створення термінів є: вторинна номінація (слово, яке існує в мові набуває наукового значення), словотвірний спосіб (за

допомогою деривації), синтаксичний (використання словосполучень) та запозичення (вживання іншомовних одиниць) [46, с. 54].

Таким чином, в основі наукової медичної термінології лежать словотворчі елементи грецького та латинського походження, що є критерієм для виокремлення п'яти груп термінів у сучасній медицині: 1) грецькі (незмінні з часів Гіппократа); 2) латинські (з римських часів та середньовіччя); 3) грецькі латинізовані (змнені за граматичними законами латинської мови); 4) греко-латинські терміни (штучно створені на основі морфем латинської та грецької мов); 5) запозичення з європейських мов [32, с. 80].

Серед медичних наукових термінів розрізняють: анатоמו-гістологічні (анатомічна й гістологічна номенклатури), де переважає латинська лексика; клінічні терміни (клінічна номенклатура), що формується на основі грецької та сучасних мов; фармацевтичні терміни (номенклатура лікарських засобів) – грецькі та латинські слова.

Зважаючи на те, що протягом останніх 2,5 тисяч років сучасні мови запозичили наукову термінологію з грецької та латинської мов, грецька та латинська мови – не мертві; деякі їх частини ще живі [76, с. 232].

Аналізуючи лексичний склад галузі косметології, Н. Гимер, торкається теми упорядкування термінологічних одиниць. Для найбільш загальної групи медичної лексики використовує поняття «суперсистема» – усі терміни з галузі медицини, які існують у різних світових мовах. У суперсистемі термінів реалізуються міжмовні зв'язки і найбільшу частину термінолексики у ній становить інтернаціональна лексика (переважно латинізми та грецизми) [4, с. 92].

З цього слідує, що за своїм складом медична термінологія є найбільш інтернаціоналізована внаслідок тривалого збагачення за рахунок греко-латинських терміноелементів у процесі термінотворення.

Сучасною мовою міжнародного спілкування є англійська, тому багато медичних термінів проникають у польську та українську мови саме за її посередництвом. Польський дослідник М. Гурніч пише з цього приводу, що англійська мова впливає на мову медицини так, як на загальноповсюдну мову [57, с. 22].

Давати чітке, недвозначне, стійке найменування певному науковому поняттю є основною функцією медичного терміна [37, с. 5]. З цього слідує, що необхідними характеристиками термінів у межах медичної терміносистеми є однозначність та стійка дефінітивність.

Не розгубитися в великій кількості медичних термінів допоможе знання принципів будови термінів, вміння виділити значущі частини слова, знання постійних значень греко-латинських терміноелементів.

Описуючи клінічну термінологію, дослідники відзначають конструктивність її греко-латинських терміноелементів. У медицині найменша одиниця, пов'язана зі значенням не є словом, а морфемою. Більш ніж 500 коренів, префіксів та суфіксів утворюють основу базової медичної термінології. Їх численні поєднання формують тисячі термінів більшості сучасних мов. Численні медичні терміни, старі й нові, мають ті ж етимологічні форми.

Грецька та латинська термінологія є продуктивною системою не лише для формування термінів у різних мовах, а й для їх розуміння. Завдяки розумінню етимології структурних особливостей клінічного терміна, отримуємо цінну і детальну характеристику хвороби. Наприклад, у назві хвороби, яка має запальний характер, містилась анатомічна назва ураженого органа і закінчення *-itis* (*gastritis* – запалення слизової оболонки шлунка), наприклад, *тиреоїдит*. Вивчення та запам'ятовування найчастіше вживаних греко-латинських елементів (коренів, префіксів, суфіксів) допомагає зрозуміти суть різноманітних медичних текстів [76, с. 232].

Медична термінологія не є ані статична, ані одноформна. Вона змінюється у часі та просторі, у різних мовах та культурах.

Медичні терміни створюються згідно з мовними зразками у відповідних історичних та культурних умовах. З грецької та латинської мов ми успадкували основні словотворчі форми, які є основою наукової медичної термінології у будь-якій мові. Дві основні тенденції, які спостерігаються зараз у розвитку термінологій – це стандартизація та уніфікація термінів.

1.3. Міжнародна класифікація хвороб (МКХ-10)

Міжнародні організації та фармацевтична індустрія постійно відчують потребу у стандартизації термінів, які вони використовують всередині організації та для міжнародної комунікації. Глобалізаційні тенденції, що спостерігаються у сфері економіки та комунікації, одночасно із зростаючою кількістю медичних термінів вимагають інтернаціоналізації медичних практик. Стандартизація охоплює два процеси: стандартизація термінології та стандартизація термінологічних принципів та методів. [76, с. 233–234]

Міжнародна класифікація хвороб десятого перегляду (далі – МКХ-10) або ж у польській версії – Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób (The International Classification of Diseases, далі – ICD-10), створення та упорядкування якої відбувається піж егідою ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я, WHO), є однією із двох найбільших світових систематизованих класифікацій термінів поряд із SNOMED (Systematized Nomenclature of Medicine). Вона швидко стала міжнародним стандартом діагностичних найменувань у галузі епідеміологічних досліджень та у сфері охорони здоров'я [76, с. 234]. Роль центрального консультативного осередку в справах використання Міжнародної класифікації хвороб виконує Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) (World Health Organisation, WHO).

МКХ-10 – це т.зв. номенклатура, тобто список термінів, які стандартизовано та погоджено науковою спільнотою експертів з окремої дисципліни відповідно до загальноприйнятих норм. Терміни, які віднесено до цього списку, становлять поняттєву основу будь-якої медичної дисципліни або спеціальності. Основними принципами класифікації термінів є таксономічна ієрархізація та семантична організація.

Оскільки класифікації є стандартизованими термінологіями, розробленими у міжнародних організаціях, їх переклад на інші мови проходить за відповідною процедурою [76, с. 235–236]. Кожна установа, зацікавлена створенням адаптованої версії МКХ-10, повинна проконсультуватись з ВООЗ після чіткого окреслення мети адаптованої версії класифікації [74, с. 12].

Українську версію МКХ-10 з назвою «Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я» (далі – НК 025:2021 або Класифікатор) створено на замовлення Міністерства охорони здоров'я України та затверджено наказом Міністерства економіки України від 04.08.2021 № 360-21 з метою уніфікації кодування хвороб та використання у медичній документації української системи охорони здоров'я [19].

Зміст документу гармонізовано з Міжнародним статистичним класифікатором хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я Десятого перегляду, Австралійська модифікація (The International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, Tenth Revision, Australian Modification, ICD-10-AM), 1 липня 2017 року. НК 025:2021 чинний з 1 вересня 2021 року.

НК 025:2021 – це перелік хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я, в тому числі супутніх діагнозів, ускладнень лікування, причин смерті. За визначенням НК 025:2021 хвороба – це «будь-яке відхилення від нормального анатомічного або функціонального стану організму, що

асоціюється з певними ознаками та симптомами і відрізняється за своєю природою від механічного ушкодження» [19, с. 5].

МКХ-10 містить назви хвороб, які найчастіше фіксують лікарі, або ті, які вимагають найбільших коштів на лікування, або ж в інший спосіб є важливими для системи охорони здоров'я. Також у ній можна знайти інформацію про зовнішні причини та внутрішні чинники, які впливають на стан здоров'я.

МКХ-10 у польському виданні складається з трьох томів: у першому томі подається основна класифікація хвороб у вигляді таблиці, в другому томі описано вказівки для використання класифікації, третій том містить алфавітний покажчик термінів на позначення діагнозів, які найчастіше використовуються в медичній практиці, та є доповненням загальної класифікації з першого тому.

Джерельною базою для дослідження стали вибрані терміни з три-, чотири- та п'ятизначних рубрик, які належать до четвертого класу «Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (E00–E89)».

Методами класифікації назв захворювань у МКХ-10 є: ієрархічний, серійно-порядковий, п'ятизначний. Інформація про хворобу та споріднену проблему охорони здоров'я подається у вигляді п'ятизначного буквено-цифрового коду (альфанумеричне/буквено-числове кодування).

На першому місці коду хвороби, яка належить до класу 4, стоїть літера «Е», другу, третю та четверту позицію займають цифри. Перед четвертим знаком стоїть крапка. Наприклад: *E06.1 Zapalenie tarczycy ostre; E06.1 Gostрий тиреоїдит.*

Четвертий розділ поділений на блоки тризначних рубрик (kategorie trzyznakowe), які описують один патологічний стан та охоплюють назви хвороб зі спільними ознаками: зазвичай у цих назвах присутні інші стани (stan chorobowy), а також неуточнені патології (zaburzenia nieokreślone).

Чотиризначні підрубрики (podkategorie czteroznakowe) містять четверту цифру після крапки (від 1 до 10) і можуть вказувати, наприклад, на локалізацію хвороби, її форму або становити перелік одиниць хвороб у межах рубрики. Двомовну версію назв рубрик подаємо у Таблиці 1.1. Таблиця 1.2 містить приклад буквено-числового кодування хвороби у межах рубрики.

Таблиця 1.1. Рубрики класу IV МКХ-10.

Код рубрики	Польською мовою	Українською мовою
	Rozdział IV. Zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywienia i przemian metabolicznych (E00–E90)	Клас IV. Хвороби ендокринної системи, розладу харчування та порушення обміну речовин (E00–E90)
E00–E07	Choroby tarczycy	Хвороби щитовидної залози
E10–E14	Cukrzyca	Цукровий діабет
E15–E16	Inne zaburzenia regulacji poziomu glukozy oraz zaburzenia wydzielania wewnętrznego trzustki	Інші порушення обміну глюкози та внутрішньої секреції підшлункової залози
E20–E35	Zaburzenia innych gruczołów wydzielania wewnętrznego	Розлади інших ендокринних залоз
E40–E46	Niedożyczenie	Загальна недостатність харчування
E50–E64	Inne niedobory pokarmowe	Інші недостатності харчування
E65–E68	Otyłość i inne zespoły z hiperalimentacji	Ожиріння та інші наслідки надлишкового харчування
E70–E90	Choroby metaboliczne	Розлади обміну речовин

Таблиця 1.2. Приклад три- та чотиризначного коду хвороби.

Код	Польською мовою	Українською мовою
E06	Zapalenie tarczycy	Тиреоїдит
E06.1	Zapalenie tarczycy ostre	Гострий тиреоїдит

Структура діагнозу коротко описана у другому томі польської версії МКХ-10. Кожен діагноз містить провідний термін (termin wiodący). Провідний термін доповнюється додатковими, другорядними характеристиками - модифікаторами (określenia podrzędne, terminy podrzędne, modyfikatory) та числовими кваліфікаторами (kwalifikatory), які характеризують різні типи та форми патологічного стану, його анатомічне розміщення або обставини, які впливають на кодування [74, с. 27].

Провідний термін (*termin wiodący*) є «ключовим словом» терміна. Це найчастіше іменник, який позначає назву хвороби або патологічний стан. У деяких назвах діагнозів патологічний стан виражено у формі прикметника або епоніма, проте більшість становлять іменники.

Повні формулювання діагнозу містить перший том МКХ-10, у третьому томі терміни подано в алфавітному покажчику та розбито на окремі частини за принципом ієрархічності значення: провідний термін та другорядні терміни (модифікатори). Розміщення модифікаторів упорядковується на основі рівня підрядності щодо провідного терміну.

Аналізуючи комбінації модифікаторів до провідного терміну, можна зауважити, що деякі з них трактуються як більш пріоритетні відносно інших. Пріоритетними є зазвичай модифікатори, які вказують, що хвороба або стан мають, наприклад, заразний або паразитичний, злоякісний, пухлинний, психогенний, істеричний або вроджений характер [75, с. 2].

Наводимо приклад пояснення одного з діагнозів: провідним терміном діагнозу *wirusowe zapalenie wątroby (ostre) (przewlekłe)* є термін *zapalenie*, яке має другорядну характеристику першого рівня – *wątroby* (вказівка на анатомічне розміщення запального стану). *Wirusowe* належить до другого рівня підрядності відносно терміну *zapalenie*. *Ostre* і *przewlekłe*, відповідно, займають наступні рівні підрядності.

У Класифікації використовується також система умовних позначень. Наприклад, «хрестиком» позначаються коди етіології (першопричини), «зірочкою» – коди проявів хвороби.

У круглих дужках подаються слова-уточнення, які можуть з'являтися в діагностичному терміні [74, с. 23]. Наприклад:

E01.0 Rozlane (endemiczne) wole / Дифузний (ендемичний) зоб;

E03.4 Zanik tarczycy (nabyty) / Атрофія щитоподібної залози (набута).

Квадратні дужки використовуються для додавання синонімів, альтернативних слів або пояснювальних фраз [74, с. 24]. Приклади:

E05 Nadczynność tarczycy [tyreotoksykoza] / Тиреотоксикоз [гипертиреоз];

E52 Niedobór niacyny [pelagra] / Дефіцит нікотинової кислоти [пелагра];

E63.0 Niedobór niezbędnych kwasów tłuszczowych [NKT] / Дефіцит незамінних жирних кислот [НЖК];

E85 Amyloidoz [skrobiawica] / Амілоїдоз.

Таким чином, Міжнародна класифікація хвороб десятого перегляду містить велику кількість стандартизованих термінів та є важливим джерелом інформації не лише для працівників медичної сфери, але й для перекладачів медичних текстів.

Висновки до першого розділу

Теоретичні проблеми термінознавства знайшли висвітлення у багатьох наукових працях українських та польських лінгвістів. Різні дослідження стосувались співвідношення таких основних теоретичних понять як «термінознавство», «термінологія» та «терміносистема», визначення «терміна», виокремлення його основних характеристик, відмінностей від загальноживаної лексики, способів творення термінів.

Одна з існуючих лінгвістичних дефініцій визначає термінологію як науку про терміни (термінознавство). У інших значеннях термінологія – це сукупність фахової лексики певної мови або окремої галузі. Галузеві термінології носять визначаються як терміносистеми.

Основним елементом терміносистеми є термін. Це слово або словосполучення, яке називає наукове поняття (номінативна функція), співвідносить його із іншими термінами у терміносистемі та служить для комунікації фахівців з певної галузі. Терміни не мають емоційно-експресивного забарвлення, вони неоднорідні за складом та здебільшого є запозиченнями.

Історія появи та розвитку медичної термінології розпочинається ще з часів античності. Медична термінологія охоплює термінологічні одиниці з різних медичних дисциплін, одними з яких є клінічні терміни. Основними вимогами до медичного терміна є точність та однозначність дефініції.

Вивчаючи медичну термінологію, ми маємо справу з однією із найбільш інтернаціоналізованих наукових терміносистем, в основі якої численні грецькі та латинські запозичення. Вони виникли як природним шляхом у живій латинській і грецькій мовах, так і були штучно створені у пізніші часи. З огляду на високу продуктивність греко-латинських терміноелементів на їх основі створюється чимало нових медичних термінів. Знання грецьких та латинських коренів, префіксів і суфіксів дає можливість зрозуміти загальне значення терміну на основі значень його окремих частин.

На сучасному етапі розвитку науки загалом та медицини зокрема спостерігаються тенденції до стандартизації та уніфікації термінів. Одним із міжнародних термінологічних стандартів є Міжнародна класифікація хвороб (МКХ-10), яка містить уніфіковані клінічні діагностичні найменування.

Дані з міжнародної класифікації хвороб можуть бути використані у різних сферах: на державному рівні уніфікована та стандартизована класифікація оптимізує ведення статистики захворюваності та покращує управління сферою охорони здоров'я. У сфері медицини уніфікація назв хвороб покращує точність поставленого діагнозу лікарем. Подібні міжнародні класифікації полегшують віднаходження еквівалента клінічного терміна, що, у свою чергу, покращує якість перекладу медичного тексту та комунікацію у сфері медицини.

Для перекладача текстів медичної тематики користування термінологічною стандартизацією є обов'язковою складовою процесу перекладу.

2. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

У лінгвістичному аспекті структура терміна – це його зовнішня будова. За зовнішньою структурою А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько поділяють терміни на однокомпонентні (одна лексична одиниця) та багатоконпонентні (декілька лексичних одиниць) [8, с. 89–90]. За словотворчими типами дослідники запропонували поділ термінів на:

1. Терміни – кореневі слова (корінна або запозичена непохідна лексика, у структурі якої є коренева морфема та закінчення);
2. Похідна лексика (терміни з афіксальною морфемою: утворені за допомогою суфіксації або префіксації);
3. Терміни – складні слова
4. Терміни-словосполучення
5. Терміни-аббревіатури.

За будовою терміни також поділяються на синтетичні (однослівні) та аналітичні (термін складається з декількох слів) [5, с. 108].

Клінічні терміни створюються трьома способами: лексико-семантичним, морфологічним та синтаксичним [31, с. 12]. Найпоширеніші з них – морфологічний та синтаксичний. Морфологічний спосіб передбачає декілька різновидів таких як: афіксація, композиція слів та основ. Він має більше ніж у загальномовній деривації засобів термінотворення у ролі терміноелементів. Синтаксичним способом утворюються терміносполуки зі складною семантичною структурою.

Вслід за Г. Германович дотримуємось поділу клінічних термінів на прості та складні, а також складені [5, с. 108].

Прості (переважно похідні) та складні терміни утворюються морфологічним способом. Складні клінічні терміни (композиції та юкстапозиції) – це терміни, які утворено шляхом основоскладання або складання окремих слів з метою опису складної ознаки або поєднання декількох ознак. Залежно від кількості основ у складі терміна поділяємо їх

на: складні двокомпонентні (дві основи) та складні багатоконпонентні (три і більше основ).

Синтаксичним способом утворюються складені терміни – синтаксичні конструкції з декількома пов'язаними між собою компонентами. Дослідники по-різному називають групу складених науково-технічних термінів: *термінологічні словосполучення, терміни-словосполучення, терміносполуки, багатоконпонентні терміни, термінологічні об'єднання, багатослівні терміни, складені терміни, концептуальні об'єднання.*

Складені терміни утворюються на основі підрядного зв'язку. Серед досліджуваних клінічних термінів вони становлять найбільшу кількість, адже це аналітичні конструкції, які є «невід'ємною частиною кожної фахової галузі» (близько 70%) [5, с. 123]. Науковці поділяють погляди, що аналітичні конструкції, порівняно із синтетичними термінами, краще виконують функцію номінації понять, подеколи через обмежений лексичний склад мови. Їх перевагою є більша продуктивність, тобто краще виражена властивість конкретизувати значення завдяки наявності уточнювальних мовних одиниць. Через це зовнішня форма складених термінів часто багатоконпонентна.

Г. Германович виділяє ознаки складених термінів: «семантична цілісність, входження в синонімне гніздо, здатність до відтворення», які залежать від позначуваних ними понять [5, с. 123].

За структурою складені терміни поділяють на дво-, три- та багатоконпонентні. Клінічні терміни з більше ніж чотирьох компонентів є складними конструкціями з простішими термінами або словосполученнями у своєму складі, а також різними комбінаціями запозичених та загальноживаних лексем. Уточнювальні слова, які супроводжують ключові терміни, вказують на локалізацію захворювання, походження хвороби або хімічних речовин, супутні діагнози, вид патології, інші симптоми тощо.

2.1. Особливості будови польських медичних термінів

Синтетичними клінічними термінами з четвертого розділу МКХ-10 на позначення хвороб є прості та складні.

Серед польських простих непохідних клінічних термінів є кореневі слова. Наприклад, корінні непохідні терміни *przełom* (віддієслівний іменник) та *wole* (етимологічно походить з праслов'янської мови [52, с. 707]). До простих непохідних відносимо також запозичені іменники *kwashiorkor* (африк.) і *pelagra* (італ.).

Прості похідні польські клінічні терміни утворюються афіксальним способом (деривати). В цій групі термінів можна виокремити терміни, утворені:

1. Суфіксальним способом (з додаванням суфіксів *-ic-*, *-ctw-*, *-ość*, *-oz-*):

а) національні за походженням,:

- іменники жіночого роду, шляхом додаванням суфікса *-ic-*: *skrobiawica* (у МКХ-10 подається як синонім до запозиченого терміна *amyloidoza* [36]), *kwasica*, *zasadowica*; суфікса *-ctw-* (*bielactwo*), за допомогою якого у польській мові утворюються численні медичні терміни, зокрема назви хвороб [54, с. 151–152];

- відприкметникові іменники жіночого роду, утворені за допомогою суфікса *-ość*: *otyłość*, *tluszczakowatość*;

б) запозичені: *amyloidoza* (корінь з грецьким суфіксом *-osis*, який позначає речовину, яка викликала захворювання);

2. Префіксально-суфіксальним способом з додаванням до кореня префіксів *hyper-* (підвищення, збільшення функції, параметрів), *hypo-* (зменшення, зниження, недостатність) та суфікса *-ia* (вказує на властивість) [37, с. 26]: *hiperkalemia*, *hiperkarotenemia*, *hiperprolaktynemia*, *hiperurykemia*, *hipoglikemia*, *hipokalemia*.

Складні клінічні терміни (композиції та юкстапозиції) складаються з декількох основ та греко-латинських терміноелементів. Залежно від

структурної будови та походження терміноелементів, виокремлюємо такі групи:

1. Складні польські клінічні терміни-композиції:

а) з іншомовними компонентами (грецькі корені та афікси):

– з суфіксом *-ia*, який вказує на властивість (*akromegalia* – *acros* «віддалений», *megalia* «збільшення»; *lipodystrofia* – *lipos* «жир», *dystrofia* «розпад»);

– з суфіксом *-oz-*, який позначає речовину, яка викликала захворювання (*tyreotoksykoza* – *thyreo* «щит», *toxic* «отрута»; *sfingolipidoza* – *sfingo-* від назви хімічної речовини, *lipos* «жир»);

– з префіксом *hiper-* (підвищення, збільшення функції, параметрів) та суфіксами *-izm* або *-ia*: *hiperaldosteronizm*, *hiperandrogenizm*, *hiperestrogenizm*, *hiperchylomikronemia*, *hiperfenyloalaninemia*, *hiperglicerydemia*.

б) з обома національними компонентами (*niskorosłość*);

2. Юкстапозит *beri-beri*.

Під час аналізу одиниць дослідження виявлено 203 складені клінічні терміни для позначення ендокринологічних діагнозів, які можна поділити на наступні групи: двокомпонентні (69 одиниць), трикомпонентні (73), чотирикомпонентні (24), п'ятикомпонентні (15), шестикомпонентні (14) та терміни, які складаються з більш ніж шести лексичних одиниць (7).

I. Більшість складених двослівних клінічних термінів утворено за конструкцією «іменник + іменник» (I+I). Серед них виокремлюємо:

а) терміни з польськими національними компонентами для позначення анатомічних назв ендокринних залоз: найчастіше – щитоподібної залози (*nadczynność tarczycy*, *niedoczynność tarczycy*, *zanik tarczycy (nabyty)*, *zapalenie tarczycy*), параштитоподібної залози (*choroby przytarczyc*, *nadczynność przytarczyc*, *niedoczynność przytarczyc*), гіпофіза (*choroby przysadki*, *nadczynność przysadki*, *niedoczynność przysadki*, *zaburzenia przysadki*), та інших

(*choroby grasicy, ropień grasicy, choroby nadnerczy, nadczynność jąder, niedoczynność jąder*);

б) термінологічні одиниці на позначення розладів харчування, пов'язаних із нестачею хімічних речовин (*niedobór chromu, niedobór manganu, niedobór molibdenu, niedobór niacyny, niedobór pirydoksyny, niedobór pokarmowy, niedobór ryboflawiny, niedobór tiaminy, niedobór wanadu, , niedobór magnezu, niedobór lipoprotein*), їх надміром (*hiperwitaminoza A, hiperwitaminoza D, następstwa hiperalimentacji*), непереносимістю (*nietolerancja laktozy*) зі змішаними (національними та інтернаціональними) компонентами, а також декілька термінів цієї семантичної групи з національними компонентами (*następstwa krzywicy, niedobór miedzi, niedobór żelaza, nadmiar płynów*);

в) терміни-епоніми (*zespół Cushinga, zespół Gilberta, zespół Nelsona, encefalopatia Wernickego*), серед компонентів яких є також терміни-юкстапозити (*zespół Criglera-Najjara, zespół Lescha-Nyhana*);

г) терміни на позначення інших хвороб ендокринної системи з національними складовими (*zaburzenia pokwitania, zespół rakowiaka*); один із термінів містить запозичений перший компонент та аббревіатуру (*gangliozydoza GM2*).

У клінічних термінах, збудованих за конструкцією «іменник + прикметник» (І+П), прикметниковий атрибут, розташований у постпозиції відносно іменника, вказує на сталу видову класифікацію об'єкта, що у польській мові характерно для всіх сфер наукового мовлення [21, с. 43]. У клінічних термінах цієї групи запозиченим є другий елемент у формі гібридного прикметника (*choroby metaboliczne, cukrzyca insulinozależna, cukrzyca insulinoniezależna, przełom addisonoidalny*) або перший (*gigantyzm przysadkowy, hiperlipidemia mieszana*). Терміни з обома національними елементами – це: *krzywica czynna, moczówka prosta, otyłość miejscowa, otyłość polekowa, przełom tarczycowy, zaburzenia wielogruczołowe, zwłóknienie*

wielotorbielowate, zaburzenia nadnerczowo-płciowe). Запозиченням є термін *lipofuscynoza neuronalna*.

Невелика кількість клінічних термінів збудована за конструкцією «прикметник + іменник», в яких прикметники найчастіше є загальноновживаними словами, а іменники – термінами-композиціями з інтернаціональними терміноелементами (*czysta hipercholesterolemia, czysta hiperglicydemia, klasyczna fenyloketonuria, pierwotny hiperaldosteronizm, wtórny hiperaldosteronizm*). Деякі терміни складаються з національних компонентів (*wielogruczołowa nadczynność, opóźnione pokwitanie, przedwczesne pokwitanie*).

II. Переважна більшість трикомпонентних термінів збудована за схемою «іменник + іменник + іменник» (I+I+I). Перший або другий елементи терміна вказують на вид патології, а другий або третій – на локалізацію або позначають назву хімічної речовини або сполуки. Терміни цієї групи найчастіше містять змішаний тип лексем: *niedobór witaminy A, niedobór witaminy D, niedobór witaminy E, niedobór witaminy K, zaburzenia przemian bilirubiny, zaburzenia przemian cynku, zaburzenia przemian fosforu, zaburzenia przemian fruktozy, zaburzenia przemian galaktozy, zaburzenia przemian glicyny, zaburzenia przemian glikoprotein, zaburzenia przemian glikozaminoglikanów, zaburzenia przemian magnezu, zaburzenia przemian ornityny, zaburzenia przemian sfingolipidów, zaburzenia przemian tyrozyny, zaburzenia rozkładu glikoprotein, zaburzenia spichrzania lipidów, zaburzenia transportu aminokwasów, zaburzenia wydzielania gastryny*. Рідше трапляються терміни з національними компонентами: *nadczynność rdzenia nadnerczy, zaburzenia czynności jajników, zaburzenia czynności jąder, zaburzenia przemian miedzi, zaburzenia przemian wapnia, zaburzenia przemian węglowodanów, zaburzenia przemian żelaza, zaburzenie czynności jajników*.

Поширеною конструкцією будови складених трикомпонентних термінів є «іменник + іменник + прикметник» (I+I+П), у якій перший іменник називає вид захворювання, а прикметник:

а) вказує на вид патології органу: *niedoczynność przysadki polekowa, niedoczynność przytarczyc idiopatyczna, niedoczynność przytarczyc rzekoma, zapalenie tarczycy autoimmunologiczne, zapalenie tarczycy ostre, zapalenie tarczycy podostre, zapalenie tarczycy polekowe*;

б) є частиною двокомпонентного терміна, який позначає процеси в організмі, яких стосується хвороба (*zaburzenia gospodarki mineralnej, zaburzenia wydzielania wewnętrznego, następstwa niedoborów białkowo-energetycznych*), або називає одне поняття (*choroba «syropu klonowego», niedobór kwasu askorbinowego*).

Інші конструкції в основі складених трикомпонентних клінічних термінів:

1) «прикметник + іменник + іменник» (П+I+I):

а) з національними компонентами: *pierwotna nadczynność przytarczyc, wtórna nadczynność przytarczyc, nadmierna utrata płynów, pierwotna niewydolność jajników, inne zaburzenia nadnerczy, utrzymujący się przerost grasicy*;

б) з одним інтернаціональним компонентом: *nadmierne wydzielanie glukagonu, nadmierne wydzielanie kalcytoniny, wrodzony niedobór laktazy, wtórny niedobór laktazy, polekowy zespół Cushinga, ektopowe wydzielanie hormonów*.

2) «іменник + прикметник + іменник» (I+П+I), у якій запозиченою лексемою є іменник (*choroba spichrzeniowa glikogenu, niedobór pokarmowy cynku, niedobór pokarmowy selenu, niedobór pokarmowy wapnia*) або прикметник (*zespół policystycznych jajników*).

3) «іменник + прикметник + прикметник» (I+П+П):

а) з національними компонентами: *wole wieloguzkowe, nietoksyczne; wole nietoksyczne rozlane (koloidowe)*;

б) з інтернаціональними компонентами: одним (*niedożywienie białkowo-energetyczne, łagodne; niedożywienie białkowo-energetyczne, umiarkowane; porfiria skórna, różna*), двома (*porfiria erytropoetyczna dziedziczna, śpiączka hipoglikemiczna niesukrzycowa*).

4) терміни з переважною кількістю прикметників на різних позиціях: *wielogruczolowa niedoczynność autoimmunologiczna, wtórna amyloidoza układowa, inne zaburzenia metaboliczne; konstytucjonalny wysoki wzrost*.

5) назви діагнозів, які містять інші частини мови, окрім іменників та прикметників, наприклад, прийменники (вказують на супровідні стани хвороб): *kwashiorkor z wyniszczeniem, wyniszczenie z niedożywienia*; сполучники у словосполученнях із сурядним зв'язком (*hiperosmolarność i hipernatremia, hipoosmolarność i hiponatremia*); прислівники (*tyreotoksykoza wywołana sztucznie*); або символи (*mukopolisacharydoza typu I, mukopolisacharydoza typu II*).

III. Чотирикомпонентні терміни представлено такими конструкціями:

1) «іменник + іменник + іменник+ прикметник» (I+I+I+II):

а) з національними компонентами: *niedoczynność kory nadnerczy polekowa, zaburzenia przemian kwasów tłuszczowych, zaburzenie równowagi składników pokarmowych*;

б) з одним інтернаціональним компонентом (*zaburzenia przemian aminokwasów aromatycznych, zaburzenia przemian cyklu mocznikowego*), один з яких – епонім (*choroba Cushinga pochodzenia przysadkowego*);

2) «іменник + іменник + іменник+ іменник» (I+I+I+I): змішані терміни (*następstwa niedoboru witaminy A, następstwa niedoboru witaminy C, zespół przedawkowania witaminy B6*) та одна термінологічна одиниця без запозичень (*zaburzenia przemian białek osocza*);

3) інші комбінації іменників та прикметників (у т.ч. композитних) з переважанням не запозичених термінів: *niedobór niezbędnych kwasów tłuszczowych, mieszane zaburzenia równowagi kwasowo-zasadowej, ciężkie pierwotna niewydolność kory nadnerczy, wrodzony zespół niedoboru jodu, niedożywienie białkowo-energetyczne, nieokreślone; guzek tarczycy pojedynczy, nietoksyczny; zaburzenia wchłaniania jelitowego węglowodanów, zaburzenia wydzielania wewnętrznego trzustki;*

4) конструкції з прийменником або сполучником: *tyreotoksykoza z wolem rozlanym, polekowa hipoglikemia bez śpiączki, wole związane z dyshormonozą, zespół pseudo-Cushinga u alkoholików, zespół oporności na androgeny, defekty katalazy i peroksydazy;*

IV. Складені п'ятикомпонентні терміни класифікуємо наступним чином:

а) конструкції з прийменниками *po, do, z, bez* (позначають причину хвороби, її локалізацію, наявність або брак супутнього діагнозу) з переважанням термінів національного походження: *niedoczynność tarczycy po przebytej infekcji, amyloidoza ograniczona do określonego narządu, tyreotoksykoza z pojedynczym toksycznym guzkiem, tyreotoksykoza z wolem toksycznym wieloguzkowym, niedobór witaminy A z keratomalacją, ciężka otyłość z hipowentylacją pęcherzykową, wrodzona niedoczynność tarczycy bez wola;*

б) конструкції зі сполучником *i*, який позначає множинність хімічних речовин або процесів у діагнозі): *zaburzenia przemian lizyny i hydroksylizyny, zaburzenia przemian pirogronianu i glukoneogenezy, zaburzenia przemian porfiryn i bilirubiny, zaburzenia przemian puryn i pirymidyn, zaburzenia równowagi wodno-elektrolitowej i kwasowo-zasadowej;*

в) інші конструкції: *nadmierne wydzielanie hormonów pochodzenia jelitowego, zaburzenia przemian aminokwasów zawierających siarkę, zaburzenia post-translacyjnej modyfikacji enzymów lizosomalnych.*

V. Шестикомпонентні терміни ділимо на декілька груп:

а) конструкції з прийменниками, здебільшого *z*, також *o*, *od*, *z powodu* (позначають супутній діагноз, структуру хімічних речовин, причину хвороби) з поодинокими запозиченими термінами: *niedobór witaminy A z suchością spojówek*, *niedobór witaminy A z suchością rogówki*, *niedobór witaminy A ze ślepotą nocną*, *wrodzona niedoczynność tarczycy z wolem rozlanym*, *zapalenie tarczycy przewlekłe z przemijającą tyreotoksykozą*, *inne zespoły z nadczynnością kory nadnerczy*, *zaburzenia przemian aminokwasów o rozgałęzionych łańcuchach*, *zespół zależny od ektopowego wydzielania ACTH*, *rozlane (endemiczne) wole z powodu niedoboru jodu*, *wieloguzkowe (endemiczne) wole z powodu niedoboru jodu*;

б) конструкції зі сполучниками *i*, *lub*: *zaburzenia metabolizmu lipoprotein i inne lipidemie*, *amyloidoza dziedziczna lub rodzinna, postać nieneuropatyczna*;

в) інші назви діагнозів, у т.ч. з дієприслівником: *opóźniony rozwój będący następstwem niedożywienia białkowo-energetycznego*, *zespół niewłaściwego wydzielania hormonu antydiuretycznego*.

VI. Невелику групу становлять розбудовані клінічні діагнози з більш ніж шести компонентів. Ключові терміни поєднуються із уточнювальними за допомогою прийменників *z*, *bez*, сполучників *lub*, *i*, а також конструкцій *spowodowana przez*, *związane z*, *na skutek*. За кількістю одиниць їх можна поділити на:

а) семикомпонентні: *amyloidoza układowa dziedziczna lub rodzinna, postać neuropatyczna*; *wrodzone zespoły nadnerczowo-пłciowe związane z niedoborem enzymów*, *tyreotoksykoza spowodowana przez ektopowe guzki tkanki tarczycy*;

б) восьмикомпонентні: *niedobór witaminy A z owrzodzeniem i suchością rogówki*;

в) з дев'яти компонентів: *hiperurykemia bez objawów zapalenia stawów i obecności guzków dnaowych, niedobór witaminy A z plamkami Bitota i suchością spojówek, niedobór witaminy A z bliznami na skutek suchości rogówki*.

Серед польських клінічних термінів на позначення назв ендокринних хвороб та розладів також виявлено одну аббревіатуру – *NKT (niezbędne kwasy tłuszczowe)*.

Отже, за структурною ознакою найбільшу частку польських клінічних термінів з четвертого розділу МКХ-10 на позначення ендокринних хвороб становлять складені терміни. Серед них переважають словосполучення із двома та трьома компонентами.

2.2. Структура українських медичних термінів

В українській версії МКХ-10 серед простих непохідних клінічних термінів на позначення ендокринологічних хвороб та розладів знаходимо корінні терміни *зоб* (синонім – *воло*) [9, с. 272], а також запозичені іменники *квашіоркор* (африк.), *криз* (фр. [10, с. 91]), *порфірія* (лат.), *пелагра* (італ.) і *рахіт* (грец.).

Прості похідні українські клінічні терміни (деривати) утворюються афіксальним способом. В цій групі термінів можна виокремити терміни, утворені:

1. Суфіксацією (з додаванням суфіксів *-іст-, -нн-, -ізм, -оз, -ит*): національні за походженням (*непереносимість, ожиріння*), частково запозичені (*карликовість* – через польське посередництво запозичено з німецької мови [9, с. 393]) та запозичені (*альбінізм, амілоїдоз, ацидоз, алкалоз, тиреоїдит*);

2. Префіксально-суфіксальним способом:

– з додаванням до кореня префіксів *гіпер-* (підвищення, збільшення функції, параметрів), *гіпо-* (зменшення, зниження, недостатність) та суфіксів *-оз* (позначає речовину, яка викликала захворювання), *-ія* (вказує на

властивість) [37, с. 26]: *гіпотиреоз, гіперкаліємія, гіперкаротинемія, гіпернатріємія, гіпоглікемія, гіпокаліємія, гіперпролактинемія, гіпонатріємія, гіперволемія;*

– з декількома префіксами в одному терміні та суфіксом: *псевдогіпонпаратиреоз* (*pseudo* – «помилковий, несправжній», *hypo* – «нижче норми», *para-* «клітковина навколо органа», *thyreo* «щитоподібна залоза», *-osis* «відхилення від норми»), *гіперпаратиреоз, гіпонпаратиреоз* [7, с. 57].

Складні клінічні терміни (композиції та юкстапозити) складаються з декількох основ та греко-латинських терміноелементів. Залежно від структурної будови та походження терміноелементів, виокремлюємо такі групи:

1. Складні клінічні терміни-композиції з іншомовними компонентами (грецькі корені та афікси):

а) утворені суфіксальним способом:

– з суфіксом *-ія*, який вказує на властивість (*акромегалія* – *acros* «віддалений», *megalia* «збільшення»; *ліподистрофія* – *lipos* «жир», *dystrophia* «розпад, розщеплення»);

– з суфіксом *-оз*, який позначає речовину, яка викликала захворювання (*тиреотоксикоз* – *thyreo* «щитоподібна залоза», *toxic* «отрута»; *сфінголінідоз* – *sfingo-* від назви хімічної речовини, *lipos* «жир»); *мукополісахаридоз* (*muco-* «зв'язок зі слиною», *poly-* «численний, багато», *saccharum-* «цукор», *-osis* «відхилення від норми»);

б) утворені префіксально-суфіксальним способом: з префіксами *гіпер-* (підвищення, збільшення функції, параметрів), *гіпо-* (зменшення, зниження, недостатність) та суфіксами *-оз, -ія* або *-ізм/-изм*: *гіперальдостеронізм, гіперандрогенізм, гіперестрогенізм, гіпопітуїтаризм, гіперхіломікронемія, гіперфенілаланінемія;*

2. Юкстапозити *бері-бері, гангліозидоз-GM2.*

Під час аналізу матеріалу для дослідження виявлено 191 одиницю складених клінічних термінів для позначення ендокринологічних діагнозів, які можна поділити на наступні групи: двокомпонентні (60 одиниць), трикомпонентні (65), чотирикомпонентні (31), п'ятикомпонентні (15), шестикомпонентні (12) та терміни, які складаються з більш ніж шести лексичних одиниць (8).

I. Більшість складених двокомпонентних клінічних термінів утворено за конструкцією «іменник + іменник» (I+I). Серед них виокремлюємо:

а) терміни зі змішаними компонентами, у яких іншомовним елементом є назва хвороби ендокринної залози (*гіперфункція яєчок, гіпофункція яєчок, дисфункція яєчок, дисфункція яєчників*), анатомічна назва ендокринного органу (*розлади гіпофіза*), вид розладу харчування (*дефіцит міді, дефіцит харчування, дефіцит заліза*), назва порушення обміну речовин (*наслідки рахіту*) або назва хімічної речовини (*непереносимість лактози*);

б) терміни з іншомовними компонентами: назви хвороб ендокринних залоз (*гіперфункція гіпофіза, гіперсекреція кальцитоніну*) та розладів харчування (*гіпервітаміноз А, гіпервітаміноз D, дефіцит хрому, дефіцит ліпопротеїнів, дефіцит магнію, дефіцит марганцю, дефіцит молібдену, дефіцит піридоксину, дефіцит рибофлавіну, дефіцит тіаміну, дефіцит ванадію*);

в) терміни-епоніми (*енцефалопатія Верніке, синдром Кушинга, синдром Жільбера, синдром Нельсона*) серед компонентів яких є також терміни-юкстапозити (*синдром Кріглера-Найяра, синдром Леша-Ніхена*).

Значна кількість клінічних термінів збудована за конструкцією «прикметник + іменник» (P+I). В цій групі немає термінів із національними компонентами. Проте виявлено інші групи:

1) терміни зі змішаними компонентами, у яких:

а) запозиченим є іменник (термін-комполіт), а прикметник часто є загальноживаним словом (*вогнищевий амілоїдоз, чиста*

гіперхолестеринемія, чиста гіпергліцеридемія, змішана гіперліпідемія, первинний гіперпаратиреоз, гострий тиреоїдит, підгострий тиреоїдит, первинний гіперальдостеронізм, вторинний гіперпаратиреоз, вторинний гіперальдостеронізм);

б) запозиченням є гібридний прикметник (*конституціональна високорослість, дисгормональний зоб, адреногенітальні порушення, ендокринні розлади);*

2) терміни з запозиченими компонентами: *гіпофізарний гігантизм, класична фенілкетонурія, маразматичний квашіоркор, ідіопатичний гіпопаратиреоз, постінфекційний гіпотиреоз, аддісоновий криз, полігландулярна гіперфункція, аліментарний маразм, полігландулярна дисфункція, аутоімунний тиреоїдит, карциноїдний синдром, кістозний фіброз.*

Найменше українських термінів (на відміну від польських) збудовано за моделлю «іменник + прикметник» (I+II), які містять змішані компоненти (*рахіт активний, діабет нецукровий, тиреотоксикоз штучний*).

II. Більшість трикомпонентних термінів збудована за схемою «іменник + іменник + іменник» (I+I+I). Перший або другий елементи терміна вказують на вид патології, а другий або третій – на локалізацію або позначають назву хімічної речовини або сполуки. Терміни цієї групи найчастіше містять змішаний тип лексем: *хвороби накопичення глікогену, дефіцит вітаміну А, дефіцит вітаміну D, дефіцит вітаміну Е, дефіцит вітаміну К, синдром лізису пухлини, порушення обміну білірубіну, порушення обміну цинку, порушення обміну фруктози, порушення обміну галактози, порушення обміну гліцину, порушення обміну глікопротеїнів, порушення обміну глікозаміногліканів, порушення обміну магнію, порушення обміну орнітину, порушення обміну сфінголіпідів, порушення обміну тирозину, порушення обміну кальцію, дефекти розщеплення глікопротеїнів, порушення транспорту амінокислот.* Терміни з національними компонентами

нечисленні: *порушення обміну речовин, порушення обміну міді, порушення обміну заліза, порушення обміну вуглеводів.*

Поширеною конструкцією будови складених трикомпонентних термінів є «іменник + іменник + прикметник» (І+І+П), у якій перший іменник називає вид захворювання, а прикметник:

а) вказує на вид патології органу: *хвороби загруднинної залози, розлад надниркової залози, розлади паращитоподібної залози, абсцес загруднинної залози, атрофія щитоподібної залози (набута), синдром полікістозних яєчників;*

б) є частиною двокомпонентного терміна, який позначає процеси в організмі, яких стосується хвороба (*наслідки надмірного харчування, наслідки білково-енергетичної недостатності, затримка статевого дозрівання, порушення статевого дозрівання, порушення мінерального обміну, синдром андрогенної резистентності*) або називає одне поняття (*хвороба «кленового сиропу», дефіцит аскорбінової кислоти, дефіцит нікотинової кислоти*).

Інші конструкції складених трикомпонентних клінічних термінів:

1) «прикметник + прикметник + іменник» (П+ П+І):

а) з національними компонентами: *передчасне статеве дозрівання;*

б) з одним інтернаціональним компонентом: *нетоксичний одновузловий зоб, інші метаболічні розлади, легка білково-енергетична недостатність, помірна білково-енергетична недостатність, нетоксичний багатовузловий зоб;*

в) з двома інтернаціональними компонентами: *невропатичний сімейно-спадковий амیلлоїдоз, вторинний системний амیلлоїдоз, спадкова еритропоетична порфірія, аутоімунна полігландулярна недостатність, нетоксичний дифузний зоб;*

г) з запозиченими компонентами: *ектопічна гормональна секреція, нейронний цероїдний ліпофусциноз, недіабетична гіпоглікемічна кома.*

2) «прикметник + іменник + іменник» (П+І+І):

- а) з національними компонентами: *первинна недостатність яєчників*;
- б) з декількома інтернаціональними компонентами: одним (*локалізоване відкладення жиру*), двома (*підвищена секреція глюкагону, вроджений дефіцит лактази, вторинний дефіцит лактази*);
- в) з запозиченими компонентами: *аліментарний дефіцит цинку, аліментарний дефіцит селену, аліментарний дефіцит кальцію, аномальна секреція гастрину*.
- 3) назви діагнозів: зі сполучниками (*гіперосмолярність та гіпернатріємія, гіпоосмолярність та гіпонатріємія*); з прикметником у постпозиції (*порфірія шкіри пізня*).

III. Чотирикомпонентні терміни представлено такими конструкціями:

- 1) «іменник + іменник + прикметник + іменник» (I+I+Π+I):
- а) з національними компонентами: *порушення обміну жирних кислот*;
- б) з інтернаціональними компонентами: двома (*порушення обміну ароматичних амінокислот, порушення обміну сірковмісних амінокислот, порушення обміну плазматичних білків*), один з яких – епонім (*хвороба Кушинга гіпофізного походження*), та трьома (*стани гіперсекреції інтестинальних гормонів*);
- 2) «іменник + іменник + іменник+ іменник» (I+I+I+I): змішані терміни (*виснаження об'єму рідин організму, наслідки дефіциту вітаміну А, наслідки дефіциту вітаміну С, порушення обміну циклу сечовини, синдром мегадоз вітаміну В6*);
- 3) інші комбінації іменників та прикметників (у т.ч. композитних) з переважанням не запозичених лексем:
- а) «прикметник + іменник + прикметник + іменник» (Π+I+Π+I): *інші розлади надниркової залози, змішані розлади кислотно-лужного балансу, стійка гіперплазія загруднинної залози, незбалансоване надходження поживних елементів; кушингоїдний синдром, зумовлений алкоголем*;

б) «іменник + прикметник + прикметник + іменник» (I+II+II+I):
дефіцит незамінних жирних кислот, тиреоїдит, спричинений лікарським засобом, синдром вродженого йодного дефіциту;

4) конструкції з прийменниками *без, з/із, в* (сімейно-спадковий *амілоїдоз без невропатії, медикаментозна гіпоглікемія без коми, вроджений гіпотиреоз без зоба, ожиріння з альвеолярною гіповентиляцією, тиреотоксикоз із дифузним зобом, розлади в накопиченні ліпідів*) або сполучниками *та, або* (*дефекти каталази та пероксидази, ожиріння та надлишкова вага, тиреотоксичний криз або кома*).

IV. Складені п'ятикомпонентні терміни класифікуємо наступним чином:

а) конструкції з прийменниками *з/із, у* (позначають наявність супутнього діагнозу або локалізацію хвороби) з переважанням інтернаціональних лексем: *дефіцит вітаміну А з кератомалаяцією, хронічний тиреоїдит з транзиторним тиреотоксикозом, тиреотоксикоз із токсичним одновузловим зобом, тиреотоксикоз із токсичним багатовузловим зобом, вроджений гіпотиреоз із дифузним зобом, порушення всмоктування вуглеводів у кишечнику;*

б) конструкції зі сполучником *і*, який позначає множинність хімічних речовин або процесів у назві діагнозу (домінують запозичені елементи): *порушення обміну фосфору та фосфатази, порушення обміну лізину та гідроксилізину, порушення обміну пірувату та глюконеогенезу, порушення обміну порфірину та білірубину, порушення обміну пуринів та піримідинів;*

в) інші конструкції (*ожиріння, зумовлене прийомом лікарських засобів, порушення внутрішньої секреції підшлункової залози*), а також із запозиченими компонентами (*дефекти післятрансляційної модифікації лізосомальних ферментів, синдром неадекватної секреції антидіуретичного гормону*).

V. Шестикомпонентні терміни ділимо на декілька груп:

а) змішані терміни з прийменником *з*, який позначає супутній діагноз, структуру хімічних речовин (*дефіцит вітаміну А з курячою сліпотою, дефіцит вітаміну А з ксерозом рогівки, дефіцит вітаміну А з ксерозом кон'юнктиви, порушення обміну амінокислот з розгалуженим ланцюгом*) або конструкцією *пов'язаний з, внаслідок* (вказує на причину хвороби): *гіпопітуїтаризм, пов'язаний з дією лікарського засобу; дифузний (ендемичний) зоб, пов'язаний з дефіцитом йоду; тиреотоксикоз, пов'язаний з ектопією тиреоїдної тканини; багатовузловий (ендемичний) зоб, пов'язаний з дефіцитом йоду; затримка розвитку внаслідок білково-енергетичної харчової недостатності;*

б) конструкції зі сполучником *та*: *порушення обміну ліпопротеїнів та інші ліпідемії, розлади рідинного, електролітного та кислотно-лужного балансу;*

в) інші назви діагнозів, у т.ч. з дієприслівником: *первинна недостатність кіркової речовини надниркових залоз.*

VI. Невелику групу становлять розбудовані клінічні діагнози з більш ніж шести компонентів. Ключові терміни поєднуються із уточнювальними за допомогою прийменників *без, з, внаслідок, сполучників і, та,* а також конструкцією *пов'язаний з*. За кількістю одиниць їх можна поділити на:

а) семикомпонентні: *гіперурикемія без ознак запального артриту та подагри; інші види гіперсекреції кіркової речовини надниркових залоз; дефіцит вітаміну А з ксерофтальмічними рубцями рогівки; синдром Кушинга, пов'язаний з дією лікарського засобу; вроджені адреногенітальні розлади, пов'язані з дефіцитом ферментів;*

б) восьмикомпонентний: *дефіцит вітаміну А з виразкою та ксерозом рогівки;*

в) з дев'яти компонентів: *дефіцит вітаміну А з бляшками Біто і ксерозом кон'юнктиви; недостатність кіркової речовини надниркових залоз, внаслідок дії лікарського засобу.*

Серед українських клінічних термінів на позначення назв ендокринних хвороб та розладів також виявлено одну аббревіатуру – *НЖК* (*незамінні жирні кислоти*).

Отже, найбільше українських клінічних термінів на позначення ендокринних хвороб – це дво- та трикомпонентні складені терміни.

Висновки до другого розділу

За зовнішньою будовою медичні клінічні терміни поділяють на прості, складні та складені. Прості та складні терміни називають синтетичними і складаються з одного слова. Найчастіше утворюються морфологічним способом з додаванням відповідних терміноелементів. Поширеними видами є: суфіксація, префіксація, складання (композиція) слів та основ.

Серед клінічних назв діагнозів у польській версії МКХ-10 існує незначна кількість простих термінів. Серед них переважають національні похідні, утворені здебільшого суфіксацією (суфікси *-ic-*, *-ctw-*, *-ość*). Префіксально-суфіксальним способом утворені запозичені терміни з цієї категорії (префікси *hyper-*, *hipo-* та суфікс *-ia* грецького походження). Серед польських складних клінічних термінів найбільше виявлено композитів, утворених складанням основ, з запозиченими компонентами (грецькі корені, префікс *hyper-* та суфікси *-ia*, *-oz-*, *-izm*), а також один юкстапозит.

Серед українських термінів також небагато простих за будовою. Серед них переважають запозичені, утворені здебільшого суфіксацією (суфікси *-izm*, *-oz*, *-um*) або префіксально-суфіксальним способом (грецькі префікси *giper-*, *gino-* та суфікси *-oz*, *-ia*). Запозичені основи та грецькі афікси характерні також для складних клінічних термінів-композитів (греко-латинські корені, префікси *giper-*, *gino-*, суфікси *-ia*, *-oz*, *-izm/-изм*), а також два юкстапозити.

Складені терміни, або аналітичні, поєднують декілька лексичних одиниць та утворюються синтаксичним способом. Серед проаналізованих

термінологічних одиниць, за нашими підрахунками, термінословосполучення є найчисленнішими в обох мовних версіях четвертого розділу МКХ-10 – більш ніж 80% (польські – 203 з 225, українські – 191 з 225).

Серед польських термінів: за кількістю компонентів найбільше дво- та трикомпонентних терміносполук; за приналежністю до частини мови переважають іменникові та іменниково-прикметникові конструкції; за походженням компонентів переважну частину становлять терміни з лексичними компонентами змішаного походження, проте виявлено численні національні терміноодиниці; виявлено одну аббревіатуру.

Серед українських термінів: за кількістю компонентів також переважають дво- та трикомпонентні терміносполуки; за приналежністю до частини мови, подібно до польських термінів, переважають іменникові та іменниково-прикметникові конструкції; за походженням компонентів переважну частину становлять терміни змішаного походження та запозичені терміноодиниці; виявлено одну аббревіатуру.

В обох мовних версіях термінів знаходимо багато терміносполук із більш ніж чотирма компонентами у їх складі (максимальна кількість компонентів терміна – дев'ять лексем). У них простежується закономірність появи прийменників та сполучників. Прийменники у термінах-словосполученням можуть позначати наявність або відсутність супутнього захворювання (польські: *z/ze, bez, na, od, po*; українські: *з/із, без*), локалізацію хвороби (польські: *do, u*; українські: *у, в*), структуру хімічних речовин (польський *o*, український *з*). Сполучники вказують на декілька хімічних речовин або процесів у назві діагнозу (польські: *i, lub*; українські: *і, та, або*). Виявлено також конструкції, які вказують на причину хвороби (польські: *spowodowana przez, związane z, na skutek, z powodu*; українські: *пов'язаний з, внаслідок*).

Складені клінічні терміни поєднують декілька простіших за структурою слів або словосполучень з метою конкретизації діагнозу.

Таким чином, розуміючи структуру медичних клінічних термінів, зокрема внутрішню мотивацію їх греко-латинських терміноелементів, можна визначити значення терміноодиниці (*giper-tire-oz* – захворювання, пов'язане з підвищеною функцією щитоподібної залози), також спосіб перекладу з однієї мови на іншу.

3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ В ТЕКСТАХ МЕДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

3.1. Особливості перекладу медичних текстів

Переклад текстів медичної тематики є різновидом науково-технічного перекладу. Його основною метою є покращення комунікації у сфері медицини та охорони здоров'я, поширення інформації про здобутки у цих сферах.

Порівняно з перекладом художньої літератури переклад наукових та технічних текстів повинен бути більш точним (відповідати оригіналу), ясним та чітким.

Основою наукового або технічного тексту є термінологія певної галузі. Як тверджує В. Коптілов, система термінів передає систему наукових понять, які виникли у процесі тривалого розвитку галузі і є необхідною умовою її прогресу. Дослідник влучно підкреслює, що «правильне розуміння і відповідне відтворення у перекладі термінів, які є у тексті оригіналу, є першою заповіддю перекладача наукової літератури» [22, с. 248–249]. Терміносистеми відображають наукові теорії та гіпотези, тому неточність перекладу термінології наукового тексту призводить до спотворення описаних у ньому ідей. Точність та однозначність вживання термінів, які перекладаються, є важливою вимогою до перекладу наукового або технічного тексту.

Зарубіжні автори виокремлюють чотири групи медичних текстів, які найчастіше перекладаються:

1. Наукові тексти, які використовують науковці й лікарі, працівники лікарень, лабораторій, університетів. Метою текстів, які належать до цієї групи, є поширення результатів досліджень. За жанрами – це дослідницькі роботи, статті, дані з клінічних досліджень, рецензії публікацій, матеріали з конференцій та інші.

2. Тексти, які використовують медичні працівники (лікарі, медсестри, керівники) у лікарській практиці. Наприклад, клінічні інструкції, медичні стандарти, характеристики продуктів, згоди на лікування, лабораторні тексти, медичні анкети, класифікації хвороб, медичні словники тощо.

3. Навчальні медичні тексти, які використовуються на медичних курсах та в щоденному житті. Це, наприклад, інформаційні тексти для пацієнтів, підручники, трактати, матеріали тренінгів, презентації, медичні енциклопедії, телевізійні сценарії.

4. Комерційні жанри, метою яких є продаж чи закупівля медичних продуктів або послуг в сфері охорони здоров'я, наприклад, реклами препаратів, замовлення, етикетки, інструкції з використання ліків, патенти, каталоги тощо [79, с. 117–119; 76, с. 29–31].

Попри спільні риси з іншими видами перекладу медичний переклад має свої особливості. По-перше, текст для перекладу охоплює знання з різних медичних дисциплін (внутрішня медицина, гінекологія, ортопедія, педіатрія, психіатрія, хірургія, фармакологія). При перекладі медичних текстів потрібні також знання психології, соціології, економіки, права. Пріоритетом у медичному перекладі є адекватна та точна передача медичної інформації, тому перекладач повинен володіти певним обсягом медичних знань.

В. Монтальт та М. Гондзалес зазначають, що «під час здійснення медичного перекладу більш ніж половина часу витрачається на окреслення та вирішення термінологічних труднощів» [76, с. 19–21].

Мета та спосіб перекладу визначають, наскільки текст перекладу відповідатиме оригінальній версії, а вміння визначити та вирішити перекладацькі труднощі є основним навиком у перекладацькій практиці.

Описуючи процес перекладу, автори дають визначення трьох ключових понять: перекладацька проблема, перекладацька стратегія та перекладацька процедура (прийом).

Перекладацька проблема – це текстовий або позатекстовий сегмент, який вимагає від перекладача прийняття рішення щодо вибору стратегії та процедур перекладу. Перекладацька стратегія передбачає мету перекладацької діяльності із застосуванням відповідних прийомів для її досягнення, із залученням логічного мислення, класифікації, вибору мовних одиниць та їх семантичного поля. Перекладацькі прийоми – це ряд технік (експлікація, калькування, культурна адаптація, парафразування, субституція, пропуск слова, додавання слова) для перекладу тексту, вибір яких мотивується стратегією перекладу [76, s. 168–169].

Специфікою медичних текстів є медична термінологія (назви анатомічних частин, хвороб, синдромів, ліків, медичного обладнання тощо) та ряд лінгвістичних проблем, які перекладач повинен вирішити, щоб відтворити терміни мовою перекладу.

Перекладач медичних текстів може зіткнутись із широким колом термінологічних феноменів для вираження фахових понять: інтернаціоналізовані назви, популярні терміни, традиційні наукові терміни, нетерміновані поняття [76, с. 250–251].

Підбір відповідного термінологічного відповідника залежить від учасників комунікації (фахівці чи нефахівці), існування варіантів термінів у різних мовах, від тексту та контексту. Термінологічні варіації вимагають від перекладача обережності у використанні термінологічних одиниць та розуміння загального контексту перекладу.

До поширених лінгвістичних труднощів перекладу термінів належать: синоніми, омоніми, полісеми, неологізми, «хибні друзі перекладача».

1. Терміни-синоніми – варіанти для позначення того ж поняття. Це можуть бути: етимологічно синонімічні морфеми (*gluc-*, *gluco-*); епоніми, які містять декілька імен першовідкривачів, та асоціюються з тим самим поняттям; еквівалентні медичні назви (традиційні наукові терміни, народні назви); синонімічні дублети; аббревіатури; хибні синоніми із частковою

подібністю значення (*хвороба і патологія*); застарілі терміни та їх новіші відповідники. Підбираючи їх відповідник, польський дослідник Л. Жажицький рекомендує перевірити частоту появи у текстах (наприклад, за допомогою пошукової системи Google) та врахувати можливість виникнення різних асоціацій, пов'язаних з лексичною одиницею, у реципієнтів перекладу [79, с. 137].

2. Омоніми не є настільки поширені, як синоніми чи полісеми, і походять від збігу значень грецьких та латинських коренів (*cario-* «ставати червоним» та «ядро») [76, с. 247].

3. Полісемічні терміни – це терміни, які мають більше ніж одне значення [76, с. 246–247]. Як у випадку синонімії, причиною полісемії можуть бути епоніми, греко-латинські корені, префікси та суфікси, а також аббревіатури та скорочення. При виборі того чи іншого терміна вихідним орієнтиром для перекладача повинен бути текст оригіналу для перекладу.

4. Неологізми – це нові терміни для позначення та передачі нових наукових понять, які виникають наслідок термінологізації нових медичних знань. [76, с. 247–248]. Це можуть бути нові слова або слова, які отримали нове значення (вторинна номінація). Зараз більшість досліджень у медичній сфері публікується англійською мовою (*lingua franca* досліджень у науково-технічній комунікації загалом). Тому більшість неологізмів приходить з англійської мови та запозичується іншими мовами.

5. Одним з найчастіших викликів є існування «хибних друзів перекладача» – термінів, які у мові оригіналу та мові перекладу мають однакову форму, що змушує помилково думати, що й переклад у них теж однаковий [76, с. 247].

Теоретики та практики перекладознавства відзначають особливу складність виконання медичного перекладу. На думку Т. Пешкової, можливо здійснити якісний переклад тексту медичної тематики за умови знання медичних термінів та особливостей їх утворення, а також способів перекладу

термінологічних одиниць з метою збереження однозначності та точності відтворення у мові перекладу [35, с. 167].

3.2. Перекладацькі трансформації

Існує декілька підходів до виконання перекладу: денотативний та трансформаційний. Денотативний підхід (передача змісту оригіналу «вільними» засобами мови перекладу) найкраще підходить для художнього перекладу. Трансформаційний переклад передбачає перетворення об'єктів і структур однієї мови на аналоги в іншій мові за визначеними правилами і найкраще підходить для наукових та технічних текстів (зокрема й медичного перекладу) з огляду на існування в обох мовах термінів-еквівалентів.

Переклад тісно пов'язаний із поняттям еквівалентності (з лат. *aequi* – «рівний» *valeo* – «цінність»), яке у перекладознавстві виконує ключову роль.

Польський перекладознавець Р. Левицький розуміє термін «еквівалентність» як подібність перекладу до оригіналу, яка забезпечує йому аналогічну комунікативну вартість (адекватність перекладу). В основі еквівалентності перекладу завжди є тенденція до наслідування оригіналу, однак переклад є завжди вторинним щодо вихідного тексту [70, с. 335].

Р. Левицький стверджує, що перекладацька еквівалентність не опирається на рівнозначності значень слів, використаних в текстах. Оригінал і переклад як тексти створені на основі одиниць двох різних мов не можуть мати того самого значення. Саме тому різниця між перекладом та оригіналом – це завжди об'єктивний результат. [70, с. 134]

У своєму дослідженні Л. Зажицький доводить тезу про ефективне комбіноване застосування двох теорій для перекладу текстів медичної тематики: теорії п'яти типів еквівалентності Коллера та модель безпосереднього та посереднього перекладу Vinay і Darbelnet [79, с. 130].

П'ять типів еквівалентності Коллера охоплюють різні аспекти перекладу. Однією із них є т.зв. еквівалентність текстової норми. Цей тип

еквівалентності пов'язаний із типом тексту, який перекладається, і передбачає існування типових рис мови певного виду тексту. У випадку медичних текстів – це стандартизовані медичні терміни. [79, с. 130]. Формальна еквівалентність (за Коллером) передбачає точне використання термінології та розуміння греко-латинських медичних термінів [79, с. 139]. Типовим прикладом формальної еквівалентності є переклад епонімів (терміни, утворені від власних назв).

Vinay і Darbelnet пропонують контрастивно-стилістичний аналіз перекладів, який описали на порівнянні текстів англійською та французькою мовами. Їх модель базується на трьох мікромовних аспектах: лексика, граматики (синтаксис) та композиція (повідомлення). Дослідники вважають, що деякі «стилістичні аспекти не можуть бути перенесені на мову-реципієнт без зміни синтаксичної послідовності або навіть лексики». Для подолання цих стилістичних труднощів дослідники пропонують два методи перекладів (посередній та безпосередній) та ряд перекладацьких процедур. До методу безпосереднього перекладу належать такі процедури як запозичення, калькування і дослівний переклад. Безпосередній переклад вони поділяють на 4 підкатегорії: переставляння (транспозиція), перетворення (модуляція), еквівалентність та адаптація [79, с. 131–132].

Попри відмінності у мові оригіналу та мові перекладу, основним питанням перекладацької практики завжди залишається пошук еквівалентів у мові-реципієнті. Еквівалент – це слово у мові перекладу, який потенційно може бути перекладацьким відповідником (транслатом) слова мови оригіналу (трансланду). Шукаючи еквівалент, перекладач не переносить значення лексичної одиниці мови оригіналу, лиш підбирає подібну за значенням у мові-реципієнті [70, с. 145].

Т. Пешкова визначає еквівалент як відповідник слова/словосполучення у іншій мові з однаковим значенням, «який у абсолютній більшості випадків не залежить від контексту» [35, с. 170].

За визначенням Д. Фурта та Л. Дмитрука, еквівалент – це «постійна лексична відповідність у мові перекладу, яка зафіксована у словнику і точно співпадає зі значенням даного слова» [46, с. 68]. Відповідно до цього дослідники поділяють терміни на одноквівалентні та багатоквівалентні. Одноквівалентні термінологічні одиниці мають у мові перекладу один відповідник і слугують основою для розкриття значення інших слів у терміні. Серед багатоквівалентних термінів потрібно вибирати найкращий адекватний відповідник.

Серед польських та українських клінічних ендокринних термінів з МКХ-10 виявлено чимало словникових еквівалентів для опису хвороб та патологічних станів. Простіші терміни-еквіваленти можуть бути самостійними назвами діагнозів або бути ключовими словами у більш розбудованих конструкціях. Серед них виокремлюємо:

а) назви хвороб: *bielactwo* / альбінізм, *sukrzycza* / цукровий діабет, *krzywica* / рахіт, *moczówka prosta* / діабет нецукровий, *niskorosłość* / карликовість, *otyłość* / ожиріння, надлишкова вага, *wole* / зоб, *zasadowica* / алкалоз;

б) терміни у складі словосполучень, які вказують на хворобу або патологічний стан: *nadmierne wydzielanie* / гіперсекреція, *nadczynność* / гіперфункція, *następstwa* / наслідки, *niedobór* / дефіцит, *niedoczynność* / гіпофункція, недостатність, *niedożywienie* / недостатність, *choroba* / хвороба, розлад, порушення, *defekt* / дефект, *nietolerancja* / непереносимість, *niewydolność* / недостатність, *zespół* / синдром, *zespoły* / розлади, *przełom* / криз, *ropień* / абсцес, *śpiączka* / кома, *przerost* / гіперплазія, *zaburzenie* / дисфункція, порушення, розлад; *zanik* / атрофія, *zwłóknienie* / фіброз.

Через існування розбіжностей у структурах мови оригіналу та мови перекладу, а також у випадку браку еквівалентного відповідника перекладач повинен вдаватись до використання перекладацьких трансформацій, метою яких є перетворення однієї мовної одиниці на іншу в мові перекладу.

Поняття «перекладацькі трансформації» пов'язане із трансформаційним підходом у перекладі. Дослідження перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві здебільшого базується на працях радянських термінологів. У польському перекладознавстві поняття не набуло популярності, адже кожен переклад у своїй суті є перетворенням оригіналу. Як зазначає Р. Левицький, поняття «перекладацька трансформация» потрібно розуміти вужче – як дії, які виконуються під час перекладу, є основою перекладацьких технік і не обмежуються простою заміною лексичних одиниць. Вони відображають різницю між структурою тексту оригіналу та перекладу [70, с. 193–194].

Перекладацькі трансформації (за Р. Левицьким) – це будь-які операції під час перекладу, які перетворюють одиниці оригіналу семантично і/або формально з метою досягти еквівалентності і/або адекватності перекладу. Дослідник підкреслює, що «використовуючи можливості перекладацьких трансформацій й одночасно розуміючи їх обмеження, перекладач стає творцем перекладацької еквівалентності та реалізує принцип адекватності перекладу» [70, с. 193–194]

Д. Фурт та Л. Дмитрук поділяють перекладацькі трансформації на лексичні (транскодування, калькування), лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція), граматичні (заміна частини мови, переставлення), лексико-граматичні (антонімічний переклад, експлікація, додавання, вилучення, контекстуальна заміна), виокремлюють також комбіновані трансформації [46, с. 70].

Р. Левицький усуває поділ на лексичні та граматичні трансформації та пропонує власну типологію:

а) залежно від ситуації перекладу: обов'язкові (obligatoryjne, з огляду на міжмовні відмінності) та необов'язкові (факультативні), а також

б) структурні та семантичні трансформації [70, с. 198–200].

До структурних трансформацій Р. Левицький відносить: додавання елемента, вилучення, заміну, інверсію (зміну послідовності елементів), об'єднання або розділяння елементів, спрощення синтаксичних структур.

Додавання, вилучення, спрощення – це кількісні, зовнішні характеристики перекладу. Додавання використовується для уточнення або пояснення. В результаті збільшується переклад (ампліфікація). Вилучення елемента відбувається через усунення лексичних одиниць, внаслідок чого зменшується кількість тексту перекладу (компресія).

Заміна елементів – це або додавання, або вилучення. Може стосуватись лексики (заміна слів) або граматики (заміна форм слів, синтаксична заміна). Граматичні заміни (категорійні, заміна типів словосполучень) залежать від мов оригіналу та перекладу. До них належать синтаксичні заміни.

Інверсія (переставлення) стосується, наприклад, постпозиції прикметника відносно іменника у польських терміносполученнях і у препозиції – в українських; є обов'язковою трансформацією [70, с. 206].

Трансформації об'єднання або розділяння елементів, спрощення синтаксичних структур застосовуються при перекладі речень.

На відміну від структурних, семантичні трансформації є якісними перетвореннями [70, с. 209]. До них належать: генералізація (використання транслату з ширшим значенням ніж трансланд, спричиняє інформаційне зубожіння тексту); конкретизація (використання транслату з вузьким значенням ніж трансланд, інформаційно збагачує текст); семантичний зсув (приблизний переклад, апроксимація), тобто використання транслату з дещо відмінним ніж трансланд значенням; метонімічна заміна (модуляція) – використання транслату, який метонімічно пов'язаний з трансландом (заміна характеристики на носія, події – на учасника події, події – на інформацію про подію ітд.); описовий переклад (перифраза) (використання транслату, який є більшим чи меншим описом значення трансланду); конверсійний переклад (векторна зміна) – використання транслату, який описує ситуацію з іншої

точки зору ніж в оригіналі; в основі – явище конверсії; антонімічний переклад (використання транслату з протилежним значенням ніж трансланд; часто зі зміною стверджувальної синтаксичної конструкції та заперечувальну і навпаки).

Проаналізуємо застосування перекладацьких трансформацій при перекладі польських та українських клінічних термінів з четвертого розділу МКХ-10.

3.2.1. Лексичні трансформації

Лексичні трансформації використовуються у випадку, коли в мові перекладу відсутні терміни мови оригіналу або мають іншу структурну та функціональну впорядкованість у фаховій мові перекладу. Д. Фурт, Д. Дмитрук ділять лексичні трансформації на: транскодування (відтворення звукової і/або графічної форми слова літерами мови перекладу) та калькування (поморфемний або послівний переклад слова чи словосполучення) [46, с. 69]. Спосіб транскодування передбачає чотири види: транскрибування (літерами передається звукова форма слова), транслітерування (відтворення слова за літерами), змішане транскодування (поєднання транскрибування та транслітерування) та адаптивне транскодування (пристосування слова до граматичної структури мови перекладу).

Т. Кияк, О. Огуй, А. Науменко характеризують транскрипцію та транслітерацію як спосіб творення еквівалентів у мові перекладу, які за походженням є запозиченнями [18, с. 539].

Порівняльний аналіз термінологічних одиниць (Таблиця 3.1.) дозволяє стверджувати, що у більшості польських та українських клінічних термінів транскрибуються грецькі терміноелементи. За структурною ознакою це найчастіше прості похідні або складені терміни, які становлять незначну частку усіх термінів. Деякі терміни, передані способом транскодування, є

частиною термінів-словосполучень, перекладацькі трансформації яких описано у інших підпунктах.

Таблиця 3.1. Транскодування.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Akromegalia	Акромегалія
2.	Amyloidoza [skrobiawica]	Амілоїдоз
3.	Beri-beri	Бері-бері
4.	Encefalopatia Wernickego	Енцефалопатія Верніке
5.	Gangliozydoza GM2	Гангліозидоз-GM2
6.	Hiperaldosteronizm	Гіперальдостеронізм
7.	Hiperandrogenizm	Гіперандрогенізм
8.	Hiperchylomikronemia	Гіперхіломікронемія
9.	Hiperestrogenizm	Гіперестрогенізм
10.	Hiperfenyloalaninemia	Гіперфенілаланінемія
11.	Hiperkalemia	Гіперкаліємія
12.	Hiperkarotenemia	Гіперкаротинемія
13.	Hiperosmolarność i hipernatremia	Гіперосмолярність та гіпернатріємія
14.	Hiperprolaktynemia	Гіперпролактинемія
15.	Hiperwitaminoza A	Гіпервітаміноз А
16.	Hiperwitaminoza D	Гіпервітаміноз D
17.	Hipoglikemia	Гіпоглікемія
18.	Hipokalemia	Гіпокаліємія
19.	Hipoosmolarność i hiponatremia	Гіпоосмолярність та гіпонатріємія
20.	Kwashiorkor	Квашіоркор
21.	Lipodystrofia	Ліподистрофія
22.	Mukopolisacharydoza typu I	Мукополісахаридоз, тип I
23.	Mukopolisacharydoza typu II	Мукополісахаридоз, тип II
24.	Sfingolipidoza	Сфінголіпідоз

До цієї групи відносимо також терміни-епоніми, які у структурі містять одне або декілька прізвищ залежно від кількості науковців, які відкрили наукове явище чи описали хворобу (Таблиця 3.2.). Це здебільшого клінічні терміни, які називають синдроми. Прізвища в польській версії транслітеруються, що пов'язано з використанням латинської абетки, а в українській – передаються транскрибуванням:

Таблиця 3.2. Транскодовані прізвища у термінах-епонімах.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Zespół Cushinga	Синдром Кушинга
2.	Zespół Criglera-Najjara	Синдром Кріглера-Найяра
3.	Zespół Gilberta	Синдром Жільбера
4.	Zespół Lescha-Nyhana	Синдром Леша-Ніхена
5.	Zespół Nelsona	Синдром Нельсона

3.2.2. Граматичні трансформації

Лінгвісти поділяють синтаксис на два розділи – синтагматичний синтаксис словосполучень і синтаксис речень. Синтаксис словосполучень вивчає сполучуваність слова (синтаксична валентність), види сполучуваності (узгодження, керування, прилягання) і виражені ними відношення (предикативні, атрибутивні, об'єктні, релятивні). [17].

Граматичні перекладацькі трансформації клінічних ендокринних термінів МКХ-10 є одними з численних і простежуються на прикладі українських та польських словосполучень, адже, як зазначалось у попередньому розділі, більшість термінів – це багатокomпонентні терміни-словосполучення. Цей вид трансформацій помітний на двох рівнях: морфологічному та синтаксичному.

Виявлено, що найбільш поширеною морфологічною заміною в ендокринологічних термінах є заміна категорії (роду, числа тощо) (Таблиця 3.3.). Словосполучення із заміною частини мови не змінює своєї структури (кількість компонентів), водночас трапляється рідко.

Заміна граматичної категорії найчастіше стосується роду іменника. Наприклад, у діагнозі *niedobór witaminy A z suchością rogówki* / дефіцит вітаміну А з ксерозом рогівки польські терміни *witamina* та *suchość* – жіночого роду, натомість їх українські відповідники *вітамін* та *ксероз* – чоловічого. Подібні заміни існують у назвах інших вітамінів та хімічних сполук (*ryboflawina* / рибофлавін, *glicyna* / гліцин, *bilirubina* / білірубін, *aminokwas* / амінокислота тощо), а також у деяких назвах ендокринних залоз

(*przysadka / ginoфіз*). Заміна граматичної категорії числа відбувається у клінічному діагнозі *zaburzenia przemian* (в однині) / порушення обміну (в множині), наприклад, *zaburzenia przemian miedzi* / порушення обміну міді. Часто декілька категорійних заміни поєднуються в одному терміні: *zaburzenia przemian lizyny i hydroksylizyny* / порушення обміну лізину та гідроксилізину.

Прикладом терміна із заміною частини мови є *niedobór pokarmowy* (іменник+прикметник) / дефіцит харчування (два іменники), а також: *choroba spichrzeniowa glikogenu* (однина, ім.+прикм.) – хвороби накопичення глікогену (множина, ім.+ім.), *porfirie skórna, różna* (ім.+прикм.+прикм.) – порфірія шкіри пізня (ім.+ім.+прикм.).

Таблиця 3.3. Терміни з морфологічною (категорійною) заміною.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Choroby przysadki	Розлади гіпофіза
2.	Nadczynność przysadki	Гіперфункція гіпофіза
3.	Następstwa krzywicy	Наслідки рахіту
4.	Następstwa niedoboru witaminy A	Наслідки дефіциту вітаміну А
5.	Następstwa niedoboru witaminy C	Наслідки дефіциту вітаміну С
6.	Niedobór lipoprotein	Дефіцит ліпопротеїнів
7.	Niedobór pirydoksyny	Дефіцит піридоксину
8.	Niedobór ryboflawiny	Дефіцит рибофлавіну
9.	Niedobór tiaminy	Дефіцит тіаміну
10.	Niedobór witaminy A	Дефіцит вітаміну А
11.	Niedobór witaminy A z keratomalacją	Дефіцит вітаміну А з кератомалачією
12.	Niedobór witaminy A z owrzodzeniem i suchością rogówki	Дефіцит вітаміну А з виразкою та ксерозом рогівки
13.	Niedobór witaminy A z plamkami Bitota i suchością spojówek	Дефіцит вітаміну А з бляшками Біто і ксерозом кон'юнктиви
14.	Niedobór witaminy A z suchością rogówki	Дефіцит вітаміну А з ксерозом рогівки
15.	Niedobór witaminy A z suchością spojówek	Дефіцит вітаміну А з ксерозом кон'юнктиви
16.	Niedobór witaminy D	Дефіцит вітаміну D
17.	Niedobór witaminy E	Дефіцит вітаміну E
18.	Niedobór witaminy K	Дефіцит вітаміну K
19.	Zaburzenia metabolizmu lipoprotein i inne lipidemie	Порушення обміну ліпопротеїнів та інші ліпідемії
20.	Zaburzenia przemian bilirubiny	Порушення обміну білірубину

21.	Zaburzenia przemian cynku	Порушення обміну цинку
22.	Zaburzenia przemian fruktozy	Порушення обміну фруктози
23.	Zaburzenia przemian galaktozy	Порушення обміну галактози
24.	Zaburzenia przemian glicyny	Порушення обміну гліцину
25.	Zaburzenia przemian glikoprotein	Порушення обміну глікопротеїнів
26.	Zaburzenia przemian glikozaminoglikanów	Порушення обміну глікозаміногліканів
27.	Zaburzenia przemian lizyny i hydroksylizyny	Порушення обміну лізину та гідроксилізину
28.	Zaburzenia przemian magnezu	Порушення обміну магнію
29.	Zaburzenia przemian miedzi	Порушення обміну міді
30.	Zaburzenia przemian ornityny	Порушення обміну орнітину
31.	Zaburzenia przemian pirogronianu i glukoneogenezy	Порушення обміну пірувату та глюконеогенезу
32.	Zaburzenia przemian porfiryń i bilirubiny	Порушення обміну порфірину та білірубину
33.	Zaburzenia przemian puryn i pirymidyn	Порушення обміну пуринів та піримідинів
34.	Zaburzenia przemian sfingolipidów	Порушення обміну сфінголіпідів
35.	Zaburzenia przemian tyrozyny	Порушення обміну тирозину
36.	Zaburzenia przemian wapnia	Порушення обміну кальцію
37.	Zaburzenia przemian węglowodanów	Порушення обміну вуглеводів
38.	Zaburzenia przemian żelaza	Порушення обміну заліза
39.	Zaburzenia przysadki	Розлад гіпофіза
40.	Zaburzenia rozkładu glikoprotein	Дефекти розщеплення глікопротеїнів
41.	Zaburzenia transportu aminokwasów	Порушення транспорту амінокислот
42.	Nadmierne wydzielanie glukagonu	Підвищена секреція глюкагону

Грамматичні трансформації на рівні словосполучення, виявлені у польських та українських клінічних термінах, поділяємо на дві групи: «нульові» трансформації та переставлення (інверсія).

У перекладознавчій літературі ці види трансформацій віднесені до групи синтаксичних і зазвичай поділяються на 4 типи: згадувані «нульова» трансформація та переставлення, а також заміна і трансформація синтаксичних структур. У більшості досліджень синтаксичні трансформації описані на прикладах перекладу речень [11]. Спробуємо їх охарактеризувати на прикладі словосполучень.

«Нульові» трансформації (синтаксичне уподібнення, дослівний переклад) передбачають існування паралельних синтаксичних структур у обох мовах. Наприклад, термін *polekowa hipoglikemia bez śpiączki / медикаментозна гіпоглікемія без коми* збудований з окремих термінів-еквівалентів. В обох мовних версіях терміносполука зберігає кількість компонентів, їх послідовність, а також морфологічні характеристики. У Таблиці 3.4. наводимо інші приклади дослівного перекладу клінічних діагнозів.

Таблиця 3.4. «Нульові» трансформації.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Czysta hipercholesterolemia	Чиста гіперхолестеринемія
2.	Czysta hiperglicerydemia	Чиста гіпергліцеридемія
3.	Defekty katalazy i peroksydazy	Дефекти каталази та пероксидази
4.	Klasyczna fenyloketonuria	Класична фенілкетонурія
5.	Nadczynność jąder	Гіперфункція яєчок
6.	Niedobór chromu	Дефіцит хрому
7.	Niedobór magnezu	Дефіцит магнію
8.	Niedobór manganu	Дефіцит марганцю
9.	Niedobór miedzi	Дефіцит міді
10.	Niedobór molibdenu	Дефіцит молібдену
11.	Niedobór wanadu	Дефіцит ванадію
12.	Niedobór żelaza	Дефіцит заліза
13.	Niedoczynność jąder	Гіпофункція яєчок
14.	Nietolerancja laktozy	Непереносимість лактози
15.	Pierwotna niewydolność jajników	Первинна недостатність яєчників
16.	Pierwotny hiperaldosteronizm	Первинний гіперальдостеронізм
17.	Polekowa hipoglikemia bez śpiączki	Медикаментозна гіпоглікемія без коми
18.	Wieloguczołowa nadczynność	Полігландулярна гіперфункція
19.	Wrodzony niedobór laktazy	Вроджений дефіцит лактази
20.	Wtórny hiperaldosteronizm	Вторинний гіперальдостеронізм
21.	Wtórny niedobór laktazy	Вторинний дефіцит лактази
22.	Zespół policystycznych jajników	Синдром полікістозних яєчників

На синтаксичному рівні поширеним є використання граматичної трансформації переставлення (інверсія) (Таблиця 3.5.). Це одна з кількісних

трансформацій, яка полягає у зміні порядку компонентів терміна зі збереженням їх однакової кількості в обох мовах. Порядок їх розташування визначається правилами синтаксису кожної мови. Відомим правилом польського синтаксису є постпозиція прикметника відносно іменника, якщо він вказує на видову ознаку та препозиція прикметника, якщо він позначає якісну характеристику. В українському словосполученні для прикметника характерна препозиція щодо іменника. Деякі приклади, які ілюструють різницю у порядку розташування іменника та прикметника: *gigantyzm przysadkowy* / гіпофізарний гігантизм; *zaburzenia równowagi wodno-elektrolitowej i kwasowo-zasadowej* / розлади рідинного, електролітного та кислотно-лужного балансу; *wtórna amyloidoza układowa* / вторинний системний амілоїдоз.

Переставлення може супроводжуватись іншими трансформаціями, наприклад, заміною частини мови у моделі терміна: *ektopowe wydzielanie hormonów* – прикметник + іменник + іменник / *ектопічна гормональна секреція* – прикметник + прикметник + іменник, або категорійною заміною: *zwłóknienie wielotorbielowate* (*zwłóknienie* середнього роду) / *кістозний фіброз* (фіброз чоловічого роду).

Таблиця 3.5. Трансформація переставлення (інверсія).

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Choroba Cushinga pochodzenia przysadkowego	Хвороба Кушинга гіпофізного походження
2.	Choroba «syropu klonowego»	Хвороба «кленового сиропу»
3.	Ciężkie niedożywienie białkowo-energetyczne, nieokreślone	Неуточнена важка білково-енергетична недостатність
4.	Ektopowe wydzielanie hormonów	Ектопічна гормональна секреція
5.	Gigantyzm przysadkowy	Гіпофізарний гігантизм
6.	Inne zaburzenia metaboliczne	Інші метаболічні розлади
7.	Mieszane zaburzenia równowagi kwasowo-zasadowej	Змішані розлади кислотно-лужного балансу
8.	Następstwa niedoborów białkowo-energetycznych	Наслідки білково-енергетичної недостатності
9.	Niedobór kwasu askorbinowego	Дефіцит аскорбінової кислоти
10.	Niedobór niezbędnych kwasów tłuszczowych [NKT]	Дефіцит незамінних жирних кислот [НЖК]

11.	Niedobór pokarmowy cynku	Аліментарний дефіцит цинку
12.	Niedobór pokarmowy selenu	Аліментарний дефіцит селену
13.	Niedobór pokarmowy wapnia	Аліментарний дефіцит кальцію
14.	Niedobór witaminy A ze ślepotą nocną	Дефіцит вітаміну А з курячою сліпотою
15.	Niedoczynność przytarczyc idiopatyczna	Ідіопатичний гіпаратиреоз
16.	Niedożywienie białkowo-energetyczne, łagodne	Легка білково-енергетична недостатність
17.	Niedożywienie białkowo-energetyczne, umiarkowane	Помірна білково-енергетична недостатність
18.	Porfiring erythropoetyczna dziedziczna	Спадкова еритропоетична порфірія
19.	Przełom addisonoidalny	Аддісоновий криз
20.	Śpiączka hipoglikemiczna niecukrzycowa	Недіабетична гіпоглікемічна кома
21.	Tyreotoksykoza z pojedynczym toksycznym guzkiem	Тиреотоксикоз із токсичним одновузловим зобом
22.	Tyreotoksykoza z wolem rozlanym	Тиреотоксикоз із дифузним зобом
23.	Tyreotoksykoza z wolem toksycznym wieloguzkowym	Тиреотоксикоз із токсичним багатовузловим зобом
24.	Wieloguczołowa niedoczynność autoimmunologiczna	Аутоімунна полігландулярна недостатність
25.	Wole nietoksyczne rozlane (koloidowe)	Нетоксичний дифузний зоб
26.	Wole wieloguzkowe, nietoksyczne	Нетоксичний багатовузловий зоб
27.	Wrodzone zespoły nadnerczowo-płciowe związane z niedoborem enzymów	Вроджені адреногенітальні розлади, пов'язані з дефіцитом ферментів
28.	Wtórna amyloidoz układu	Вторинний системний амілоїдоз
29.	Zaburzenia gospodarki mineralnej	Порушення мінерального обміну
30.	Zaburzenia nadnerczowo-płciowe	Адреногенітальні порушення
31.	Zaburzenia post-translacyjnej modyfikacji enzymów lizosomalnych	Дефекти післятрансляційної модифікації лізосомальних ферментів
32.	Zaburzenia przemian aminokwasów aromatycznych	Порушення обміну ароматичних амінокислот
33.	Zaburzenia przemian kwasów tłuszczowych	Порушення обміну жирних кислот
34.	Zaburzenia przemian białek osocza	Порушення обміну плазматичних білків
35.	Zaburzenia przemian cyklu mocznikowego	Порушення обміну циклу сечовини
36.	Zaburzenia równowagi wodno-elektrolitowej i kwasowo-zasadowej	Розлади рідинного, електролітного та кислотно-лужного балансу
37.	Zaburzenia wieloguczołowe	Полігландулярна дисфункція
38.	Zespół niewłaściwego wydzielania hormonu antydiuretycznego	Синдром неадекватної секреції антидіуретичного гормону
39.	Zespół rakowiaka	Карциноїдний синдром
40.	Zwłóknienie wielotorbielowate	Кістозний фіброз
41.	Hiperlipidemia mieszana	Змішана гіперліпідемія

3.2.3. Комбіновані трансформації

З огляду на високий рівень розбудованості багатокомпонентних термінів-словосполучень при перекладі може застосовуватись декілька перекладацьких трансформацій в одному формулюванні діагнозу. Комбіновані трансформації передбачають перебудову синтаксичної конструкції із застосуванням лексичних та граматичних трансформацій.

I. Експлікація (описовий переклад). Лінгвісти Д. Фурт, Л. Дмитрук відносять експлікацію до лексико-граматичних трансформацій. Р. Левицький називає її описовим перекладом або перифразою [46, с. 72; 70, с. 210].

При описовому перекладі лексична одиниця оригіналу передається словосполученням у мові перекладу, яке пояснює її значення. Описовий переклад має декілька загальних принципів використання: він повинен бути не надто докладним та точно відбивати основний зміст поняття [46, с. 72].

Експлікацію значення застосовано в обох мовних версіях МКХ-10 (Таблиці 3.6. і 3.7.). В українських клінічних термінах описово передаються еквіваленти польських анатомічних назв ендокринних залоз (*choroby grasicy* – хвороби загруднинної залози), їх частин (*nadczynność rdzenia nadnerczy* – гіперфункція мозкової речовини надниркових залоз), хімічних речовин (*niedobór niacynu* – дефіцит нікотинової кислоти) або назви відхилення або хвороби (*otyłość miejscowa* – локалізоване відкладення жиру; *tluszczakowatość* – синдром лізису пухлини). В українських ендокринних термінах експлікація часто застосовується при перекладі польського прикметника *polekowy* у назві хвороби, у різних термінах має такі варіанти:

otyłość polekowa – ожиріння, зумовлене прийомом лікарських засобів;

niedoczynność przysadki polekowa – гіпонітуїтаризм, пов'язаний з дією лікарського засобу;

niedoczynność kory nadnerczy polekowa – недостатність кіркової речовини надниркових залоз, внаслідок дії лікарського засобу

polekowa hipoglikemia bez śpiączki – медикаментозна гіпоглікемія без коми

polekowy zespół Cushinga – синдром Кушинга, пов'язаний з дією лікарського засобу

zapalenie tarczycy polekowe – тиреоїдит, спричинений лікарським засобом

У більшості випадків це пояснюється відсутністю в українській версії адекватного термінологічного відповідника, що, у свою чергу, призводить натомість до використання багатокomпонентних дієприкметникових зворотів.

Таблиця 3.6. Експлікація в українських клінічних термінах.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Choroby grasicy	Хвороби загруднинної залози
2.	Choroby nadnerczy	Розлад надниркової залози
3.	Choroby przytarczyc	Розлади парашитоподібної залози
4.	Inne zaburzenia nadnerczy	Інші розлади надниркової залози
5.	Nadczynność rdzenia nadnerczy	Гіперфункція мозкової речовини надниркових залоз
6.	Nadmierna utrata płynów	Виснаження об'єму рідин організму
7.	Następstwa hiperalimentacji	Наслідки надмірного харчування
8.	Niedobór niacyny [pelagra]	Дефіцит нікотинової кислоти [пелагра]
9.	Niedoczynność kory nadnerczy polekowa	Недостатність кіркової речовини надниркових залоз, внаслідок дії лікарського засобу
10.	Niedoczynność przysadki polekowa	Гіпопітуїтаризм, пов'язаний з дією лікарського засобу
11.	Opóźnione pokwitanie	Затримка статевого дозрівання
12.	Otyłość miejscowa	Локалізоване відкладення жиру
13.	Otyłość polekowa	Ожиріння, зумовлене прийомом лікарських засобів
14.	Pierwotna niewydolność kory nadnerczy	Первинна недостатність кіркової речовини надниркових залоз
15.	Przedwczesne pokwitanie	Передчасне статеве дозрівання
16.	Ropień grasicy	Абсцес загруднинної залози
17.	Tłuszczakowatość	Синдром лізису пухлини
18.	Utrzymujący się przerost grasicy	Стійка гіперплазія загруднинної залози
19.	Zaburzenia pokwitania	Порушення статевого дозрівання
20.	Zanik tarczycy (nabyty)	Атрофія щитоподібної залози (набута)
21.	Zapalenie tarczycy polekowe	Тиреоїдит, спричинений лікарським засобом

Деякі польські клінічні терміни мають відповідник українських назв хвороб у формі словосполучення, лексичні компоненти якого є перекладом українських транскодованих запозичень з грецькими терміноелементами. Наприклад, у назві *гіперпаратиреоз* грецькому префіксу в українській транскрипції *гіпер-* відповідає польський термін *nadczynność* із назвою ендокринної залози у постпозиції (*nadczynność przytarczyc*). Цей термін в українській мові дослівно можна перекласти *надмірна секреція паращитоподібної залози*. Транскодований термін *гіперпаратиреоз* є коротший та містить інтернаціональні елементи, що покращує його розуміння у фаховій комунікації. Описовий переклад деяких польських клінічних термінів є структурованішим порівняно із українськими відповідниками.

Інші польські відповідники транскодованих грецьких терміноелементів та лексем в українській версії клінічних термінів: *гіпер-* / *nadmiar, nadmierny, nadczynność*; *гіпо-* / *niedoczynność*; *псевдо-* / *rzekoma*; *тирео* / *tarczycyca*; *-їдизм* / *zapalenie*; *дисфункція* / *zaburzenie czynności*.

У багатьох термінах, перекладених способом експлікації, одночасно відбуваються граматичні трансформації на рівні граматичних категорій.

Таблиця 3.7. Експлікація в польських клінічних термінах.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Konstytucjonalny wysoki wzrost	Конституціональна високорослість
2.	Nadczynność tarczycy [tyreotoksykoza]	Тиреотоксикоз [гіпертиреоз]
3.	Nadczynność przytarczyc	Гіперпаратиреоз
4.	Nadmiar płynów	Гіперволемія
5.	Nadmierne wydzielanie kalcytoniny	Гіперсекреція кальцитоніну
6.	Niedoczynność przysadki	Гіпопітуїтаризм
7.	Niedoczynność przytarczyc	Гіпопаратиреоз
8.	Niedoczynność przytarczyc rzekoma	Псевдогіпопаратиреоз
9.	Niedoczynność tarczycy	Гіпотиреоз
10.	Pierwotna nadczynność przytarczyc	Первинний гіперпаратиреоз
11.	Wrodzona niedoczynność tarczycy bez wola	Вроджений гіпотиреоз без зоба
12.	Wtórna nadczynność przytarczyc	Вторинний гіперпаратиреоз

13.	Zaburzenie czynności jajników	Дисфункція яєчників
14.	Zaburzenie czynności jąder	Дисфункція яєчок
15.	Zapalenie tarczycy	Тиреоїдит

II. Експлікація та переставлення. Порівняння польських та українських клінічних термінів дозволило виявити закономірність комбінації певних видів трансформацій (Таблиця 3.8.). Однією з поширених є переставлення із одночасним описовим перекладом, наприклад, *zapalenie tarczycy przewlekłe z przemijającą tyreotoksykozą / хронічний тиреоїдит з транзиторним тиреотоксикозом*. Також знаходимо інші варіанти діагнозу *тиреоїдит* (*zapalenie tarczycy*), у польських назвах яких уточнювальний прикметник знаходиться у постпозиції до основного діагнозу, а в українських – у препозиції: *zapalenie tarczycy autoimmunologiczne / аутоімунний тиреоїдит; zapalenie tarczycy ostre / гострий тиреоїдит, zapalenie tarczycy podostre / підгострий тиреоїдит*.

Особливо цікавим є експлікація прикметників, які описують ключовий термін. Наприклад, *вогнищевий* можна як *ograniczony do określonego narządu. сірковмісний / zawierający siarkę; постінфекційний / po przebytej infekcji; polekowy / пов'язаний з дією лікарського засобу; ектопічний АКТГ-синдром / zespół zależny od ektopowego wydzielania ACTH*.

У діагнозі *нетоксичний вузловий зоб* термін *зоб* (польський відповідник *wole*) перекладено описово як *guzek tarczycy*, що вказує на початковий ступінь ендокринного захворювання.

Таблиця 3.8. Експлікація з переставленням.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Amyloidoza ograniczona do określonego narządu	Вогнищевий амілоїдоз
2.	Choroby metaboliczne	Порушення обміну речовин
3.	Cukrzyca insulinozależna	Цукровий діабет типу 1
4.	Cukrzyca insulinoniezależna	Цукровий діабет типу 2
5.	Guzek tarczycy pojedynczy, nietoksyczny	Нетоксичний одновузловий зоб
6.	Inne zespoły z nadczynnością kory nadnerczy	Інші види гіперсекреції кіркової речовини надниркових залоз

7.	Niedoczynność tarczycy po przebytej infekcji	Постінфекційний гіпотиреоз
8.	Opóźniony rozwój będący następstwem niedożywienia białkowo-energetycznego	Затримка розвитку внаслідок білково-енергетичної харчової недостатності
9.	Polekowy zespół Cushinga	Синдром Кушинга, пов'язаний з дією лікарського засобу
10.	Wrodzona niedoczynność tarczycy z wolem rozlanym	Вроджений гіпотиреоз із дифузним зобом
11.	Zaburzenia przemian aminokwasów zawierających siarkę	Порушення обміну сірковмісних амінокислот
12.	Zaburzenie równowagi składników pokarmowych	Незбалансоване надходження поживних елементів
13.	Zaburzenia wydzielania wewnętrznego trzustki	Порушення внутрішньої секреції підшлункової залози
14.	Zaburzenia wydzielania wewnętrznego	Ендокринні розлади
15.	Zapalenie tarczycy przewlekłe z przemijającą tyreotoksykozą	Хронічний тиреоїдит з транзиторним тиреотоксикозом
16.	Zapalenie tarczycy autoimmunologiczne	Аутоімунний тиреоїдит
17.	Zapalenie tarczycy ostre	Гострий тиреоїдит
18.	Zapalenie tarczycy podostre	Підгострий тиреоїдит
19.	Zespół zależny od ektopowego wydzielania ACTH	Ектопічний АКТГ-синдром

III. Додавання. Трапляються назви діагнозів, які у польському або українському перекладі містять додані лексичні одиниці (найчастіше прикметники або іменники). Погоджуємось із Т. Пешковою, яка, описуючи переклад німецьких медичних термінів, стверджує, що це спосіб доповнити значення терміноодиниці та конкретизувати суть клінічного діагнозу [35, с. 169]. Водночас у клінічних ендокринних термінах перебудовується загальна синтаксична конструкція та простежується наявність інших видів трансформацій. Прийом додавання дозволяє повніше розкрити зміст термінів. Приклади подаємо у Таблиці 3.9. трансформації, використані для перекладу нижченаведених термінів можна охарактеризувати як структурно-семантичні (додавання лексичної одиниці та конкретизація змісту).

Таблиця 3.9. Додавання лексичних одиниць.

№	Польською мовою	Українською мовою
1.	<i>Ciężka otyłość z hipowentylacją pęcherzykową</i>	Ожиріння з альвеолярною гіповентиляцією
2.	<i>Lipofuscynoza neuronalna</i>	Нейронний <i>цериодний</i> ліпофусциноз

3.	Hiperurykemia bez objawów zapalenia stawów i <i>obecności guzków dnaowych</i>	Гіперурикемія без ознак запального артриту та подагри
4.	Nadmierne wydzielanie hormonów pochodzenia jelitowego	<i>Стани</i> гіперсекреції інтестинальних гормонів
5.	Przełom tarczycowy	Тиреотоксичний криз <i>або кома</i>
6.	Tyreotoksykoza <i>wywołana sztucznie</i>	Тиреотоксикоз штучний
7.	Zaburzenia przemian fosforu	Порушення обміну фосфору <i>та фосфатази</i>

IV. Заміна. Іншою характерною ознакою перекладу термінів-словосполучень є заміна елементів (Таблиця 3.10.), наприклад переклад прикметника прийменниковим сполученням з польської мови на українську та навпаки: *nieneuropatyczny* / *без невронатії*; *z wyniszczeniem* / *маразматичний*; *związane z dyshormonozą* / *дисгормональний*; *z niedożywienia* / *аліментарний*; *wchłanianie jelitowe* / *всмоктування у кишковожолобці*; *oporność na androgeny* / *андрогенна резистентність*; *i alkoholików* / *зумовлений алкоголем*.

Інший приклад – заміна декількох окремих компонентів одним складним терміном: *amyloidoza układowa dziedziczna lub rodzinna, postać neuropatyczna* / *невронатичний сімейно-спадковий амілоїдоз*. Два рівнозначні прикметники *dziedziczna lub rodzinna* при перекладі на українську замінюються на один *сімейно-спадковий*. До того ж змінюється написання (графічне оформлення) компонента відповідно до норм української мови [40, с. 129].

Маємо теж приклад заміни нетермінологічним відповідником із близьким значенням: *zaburzenia wydzielania gastryny* / *аномальна секреція гастрину*. Діагноз *zaburzenia wydzielania* в українській версії передається як *аномальна секреція*, хоч у МКХ-10 має зазвичай інші перекладацькі відповідники, наприклад, *zaburzenia wydzielania wewnętrznego trzustki* / *порушення внутрішньої секреції підшлункової залози*. У терміні *zespół przedawkowania witaminy B6* / *синдром мегадоз вітаміну B6* відповідником іменника *przedawkowanie* є іменник *мегадоза* (прямий відповідник – *передозування*).

Наступні словосполучення характеризуються зміною зв'язків керування між компонентами: *zaburzenia* (+ родовий відмінок) *spichrzania lipidów* / *розлади в* (+ давальний в.) *накопиченні ліпідів*; *zaburzenia przemian aminokwasów o* (+ місцевий в.) *rozgałęzionych łańcuchach* / *порушення обміну амінокислот з розгалуженим ланцюгом* (+ орудний в.).

Цікавим є конструкція діагнозу *wrodzony zespół niedoboru jodu* / *синдром вродженого йодного дефіциту*. Прикметник *wrodzony* у польському терміні характеризує походження синдрому (*wrodzony zespół*), а в українській версії – характеризує вид йодного дефіциту (*вроджений йодний дефіцит*).

Таблиця 3.10. Заміна.

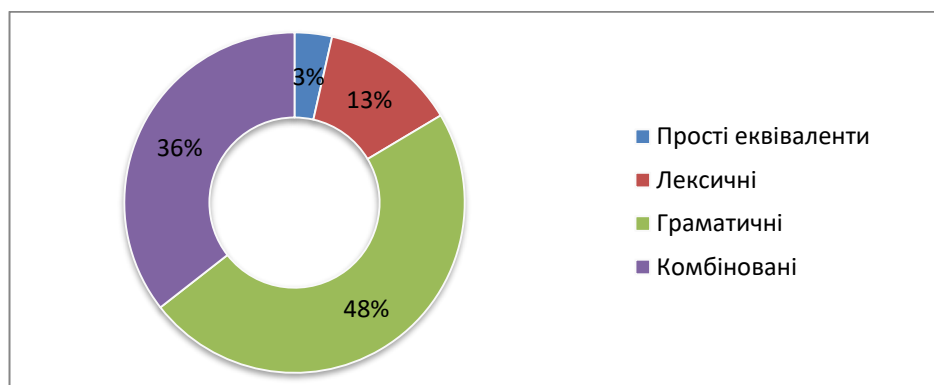
№	Польською мовою	Українською мовою
1.	Amyloidoza układowa dziedziczna lub rodzinna, postać neuropatyczna	Невропатичний сімейно-спадковий амілоїдоз
2.	Amyloidoza dziedziczna lub rodzinna, postać nieneuropatyczna	Сімейно-спадковий амілоїдоз без невропатії
3.	Kwashiorkor z wyniszczeniem	Маразматичний квашіоркор
4.	Niedobór witaminy A z bliznami na skutek suchości rogówki	Дефіцит вітаміну А з ксерофтальмічними рубцями рогівки
5.	Wole związane z dyshormonozą	Дисгормональний зоб
6.	Wyniszczenie z niedożywienia	Аліментарний маразм
7.	Zaburzenia wchłaniania jelitowego węglowodanów	Порушення всмоктування вуглеводів у кишечнику
8.	Zespół oporności na androgeny	Синдром андрогенної резистентності
9.	Zaburzenia przemian aminokwasów o rozgałęzionych łańcuchach	Порушення обміну амінокислот з розгалуженим ланцюгом
10.	Zaburzenia wydzielania gastryny	Аномальна секреція гастрину
11.	Zaburzenia spichrzania lipidów	Розлади в накопиченні ліпідів
12.	Zespół przedawkowania witaminy B6	Синдром мегадоз вітаміну В6
13.	Zespół pseudo-Cushinga u alkoholików	Кушингоїдний синдром, зумовлений алкоголем

Поряд із вибором відповідної перекладацької трансформації для перекладу ендокринологічних термінів перекладач також зіткнеться із синонімією, яка є частотною термінологічною варіацією в аналізованих термінологічних одиницях [39]. Наприклад, польський термін *choroba*, який в різних українських термінах перекладається як *хвороба* (*choroba Cushinga* /

хвороба Кушинга), розлад (*choroby przysadki / rozlady gipofiza*) або порушення (*choroby metaboliczne / порушення обміну речовин*).

Підсумуємо кількість проаналізованих перекладацьких трансформацій. Із загальної кількості термінологічних одиниць (225 термінів) найменше виявлено простих еквівалентів (8 одиниць – 3%). Лексичні трансформації (транскодування) використано у 29 одиницях (13%), граматичні – у 108 термінах (48%). Комбіновані трансформації виявлено у 80 термінах (36% від загальної кількості). У відсотковому співвідношенні найчастотнішими є граматичні (категорійна заміна, «нульові» трансформації, переставлення) та комбіновані трансформації (Діаграма 3.1).

Діаграма 3.1. Види трансформацій.

Висновки до третього розділу

Переклад науково-технічного тексту, порівняно з художнім перекладом, відрізняється більшою точністю виконання відповідно до оригіналу, чіткістю та однозначністю. В його основі лежить пошук та вибір перекладацьких відповідників науково-технічних термінів у мові перекладу.

Переклад текстів медичної тематики – це різновид науково-технічного перекладу, особливістю якого є точність та однозначність перекладу медичної термінології.

Перекладач медичних текстів повинен володіти загальними знаннями з медичних дисциплін, знаннями з конкретної медичної галузі та жанровими особливостями тексту оригіналу. Важливу роль у процесі медичного

перекладу відіграють також термінологічні стандарти, зокрема міжнародна термінологія та класифікації.

Діяльність перекладача передбачає окреслення перекладацьких проблем, вибір стратегії перекладу та перекладацьких прийомів відповідно до мети перекладу.

Компетентність перекладача також передбачає знання лінгвістичних особливостей медичного перекладу: синонімії, омонімії, полісемії, перекладу неологізмів та «хибних друзів перекладача», а також медичних метафор, аббревіатур, символів, в окремих випадках – медичної фразеології.

Однак найважливішим аспектом перекладу медичних текстів залишається підбір перекладацьких відповідників – еквівалентів, від вибору яких залежить комунікативна відповідність (адекватність) перекладу. Польські та українські еквівалентні клінічні терміни можуть бути окремими лексичними одиницями (назви хвороб) або частиною терміносполуки (наприклад, назви патологічних станів).

Для компенсації розбіжностей у мовах оригіналу та перекладу та для перекладу безеквівалентних одиниць застосовуються різні види перекладацьких трансформацій.

Серед українських та польських дослідників немає єдиного підходу до їх класифікації. Порівняльний аналіз польських та українських відповідників засвідчує наявність лексичних, граматичних та комбінованих трансформацій. Найчастіше при перекладі ендокринологічних термінів застосовуються граматичні трансформації, а саме категорійна заміна та переставляння компонентів словосполучення. На другому місці за частотою появи – комбіновані (лексико-граматичні) трансформації, серед яких поширеною є експлікація, тобто описовий переклад термінів. Експлікація часто супроводжується структурними змінами у терміні-словосполученні: переставлянням, додаванням або заміною компонентів. Лексичні трансформації представлені здебільшого транскодуванням.

Грамматичні та комбіновані трансформації становлять переважну більшість (відповідно 48% та 36% від загальної кількості) при перекладі термінів четвертого розділу МКХ-10.

ВИСНОВКИ

Теоретичні засади вивчення медичної термінології у сучасній лінгвістиці становлять інтерес для багатьох українських та польських науковців. Основними поняттями для вивчення медичної термінології є медичний термін (лексична одиниця для номінування медичного поняття) та медична терміносистема (сукупність термінів медичної галузі), в якій функціонує термін. Термін формується на основі поняття (чистого, категоризованого значення) та найменування (зовнішньої мовної форми). Основними вимогами до медичного терміна є точність та однозначність дефініції.

Клінічна термінологія (як і медична загалом) є інтернаціоналізованою науковою терміносистемою та складається з назв хвороб, патологічних станів, синдромів, методів обстеження і лікування тощо.

Польські та українські клінічні терміни з ендокринології за структурою поділяються на прості, складні і складені. Перші дві групи найчастіше утворюються морфологічним способом (суфіксація, префіксація, композиція). Складені клінічні терміни є найчисленнішими в обох мовних версіях четвертого розділу МКХ-10 – більш ніж 80% і збудовані з простіших терміноодиниць із доданими модифікаторами. Серед третьої групи термінів більшість – це дво- та трикомпонентні терміносполуки з переважанням іменникових, іменниково-прикметникових конструкцій та лексичними одиницями змішаного походження.

За походженням більшість лексичних одиниць у складі термінів становлять грецькі, латинські та греко-латинські запозичення. Греко-латинські терміноелементи історично засвідчили високий рівень продуктивності для найменування нових медичних понять з огляду на основні їх переваги: практичність та зрозумілість. З метою усунення двозначності та варіативності відповідників укладено Міжнародну

класифікацію хвороб (МКХ-10), що засвідчує потребу у міжнародній термінологічній стандартизації.

Розуміння значення медичних клінічних термінів та внутрішньої мотивації греко-латинських терміноелементів полегшує перекладачеві медичних текстів віднаходження потрібного еквівалента у мові перекладу та покращує адекватність перекладу медичного тексту.

Через розбіжності у мовних одиницях та граматичних структурах оригіналу та перекладу застосовуються перекладацькі трансформації. Граматичні та комбіновані трансформації становлять переважну більшість (відповідно 48% та 36%) усіх трансформації при перекладі клінічних термінів-назв ендокринних хвороб та порушення обміну речовин. Їх чисельність набагато перевищує лексичні перетворення.

До кваліфікації перекладача медичних текстів висувається ряд вимог. Він повинен не лише добре володіти мовами оригіналу та перекладу, але й мати загальні знання з медичних дисциплін, з конкретної медичної галузі та орієнтуватись у жанрових особливостях медичного тексту, вміти окреслювати та долати перекладацькі труднощі. Окрім цього також повинен знати термінологічні стандарти, зокрема міжнародну термінологію та класифікації. Для перекладача текстів медичної тематики користування термінологічною стандартизацією є обов'язковою складовою процесу перекладу..

Перекладач – це посередник, а медичний переклад – це особливий вид медичної комунікації. Від загальної компетентності перекладача, а також від мети перекладу, залежить вміння окреслити перекладацькі труднощі, вибрати стратегію та прийоми перекладу.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Вакуленко М. Розвиток терміносистем і термінотворення. *Українська мова*. 2010. № 1. С. 88–93. URL : <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37675/09-Vakulenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 31.08.2023).
2. Вакуленко М. Сучасна українська термінологія: методологія, кодифікація, лексикографічна практика: дис. ... док. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2023. 445 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Vakulenko_Maksym/Suchasna_ukrainska_terminolohiia_metodolohiia_kodyfikatsiia_leksykohrafichna_praktyka.pdf (дата звернення: 23.08.2023).
3. Васильців О. Структурні особливості трикомпонентних термінів соціолінгвістики в українській, англійській та польській мовах. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3 (2). С. 53–61. URL : [https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3\(2\)_9.pdf](https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3(2)_9.pdf) (дата звернення: 06.05.2023).
4. Гимер Н. Терміни як основа фахової мови. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2013. Т. 21, вип. 19 (1). С. 89–93. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2013_21_19%281%29_16 (дата звернення: 16.10.2023).
5. Германович Г. Медичні терміни зі соматичними компонентами в сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Львів, 2021. 319 с. URL : https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/dis_hermanovych.pdf (дата звернення: 30.09.2023).
6. Дев'ятко Ю. Дериваційна характеристика медичних термінів (на матеріалі стоматологічних текстів). *Вісник Одеського національного університету. Сер.: Філологія*. 2019. Т. 24, вип. 1 (19). С. 21–28. URL : <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/24040/1/21-28.pdf> (дата звернення: 18.07.2023).
7. Дерев'янченко Н., Литовська О. Латинська мова та медична

термінологія: навчальний посібник (для студентів вищих мед. навч. закладів). Харків, 2017. 217 с. URL : <https://cutt.ly/uwOfIpqM> (дата звернення: 30.09.2023).

8. Д'яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ, 2000. 216 с. URL : <https://cutt.ly/nwbJC1lk> (дата звернення: 15.09.2023).

9. Етимологічний словник української мови. Том 2. Київ, 1985. 572 с.

10. Етимологічний словник української мови. Том 3. Київ, 1989. 553 с.

11. Журавель Т. Синтаксичні перекладацькі трансформації при перекладі питальних речень. URL : <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/18955> (дата звернення: 04.11.2023).

12. Журавель Т., Хайдарі Н. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. № 19. Том 2. С. 148–150. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v19/part_2/41.pdf (дата звернення: 20.11.2023).

13. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця, 2020. 920 с. URL : <https://cutt.ly/LwI8FDcB> (дата звернення: 15.11.2023).

14. Закалюжний М., Паласюк Г. Латинська мова і основи медичної термінології. Тернопіль, 2004. 424 с. URL : <https://eprints.cdu.edu.ua/1505/1/zakal.pdf> (дата звернення: 15.11.2023).

15. Івашкова О., Крилова Т., Синтаксичні трансформації на рівні речення в англо-українському перекладі роману С. Моема «Theatre». *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 6-7 квітня 2012 р.* Київ, 2013. С. 192–134. URL : <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/9713> (дата звернення: 17.11.2023).

16. Ісаєва О. Особливості перекладу спеціальної медичної лексики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:*

Філологія. 2021. № 47. Том 3. С. 120–123.

17. Кияк Т., Науменко А., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. Київ, 2008. 543 с.

18. Кияк Т., Огуй О., Науменко А. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Вінниця, 2006. 592 с.

19. Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. НК 025:2021. Київ, 2021. URL : <https://moz.gov.ua/dokumenti> (дата звернення: 20.06.2023).

20. Клименко Н. Вибрані праці. Київ, 2014. 728 с.

21. Кононенко І. Семантико-синтаксичний потенціал препозитивних та постпозитивних атрибутів (на матеріалі української та польської мов). *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 37–47. URL : https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=519 (дата звернення: 20.06.2023).

22. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. Київ, 2002. 280 с. URL : https://archive.org/details/pereklad/Koptilov_Viktor_Teoriya_i_praktyka_pereklad_u2002/page/n125/mode/2up?view=theater (дата звернення: 27.08.2023).

23. Кочан І. Дослідження галузевих терміносистем в українському термінознавстві (2000-2015). *Studia Ukrainica Varsoviensia. Językoznawstwo*. 2017. Vol. 5. С. 73–86. URL : <https://studiauavar.pl/resources/html/article/details?id=145795&language=pl> (дата звернення: 3.01.2023).

24. Кочан І. Термінологія: національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2009. № 648. С. 3–8. URL : <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsivypusky/visnyk-no-620-2008/terminologiya-nacionalna-chy-mizhnarodna> (дата звернення: 3.01.2023).

25. Кочан І. Українське термінознавство вчора, сьогодні, завтра. *Мовознавство*. 2017. № 6. С. 44–53. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184315/05-Kochan.pdf?sequence=1> (дата звернення:

14.01.2023).

26. Кочан І. Українське термінознавство сьогодні. *Філологічні студії. Збірник наукових праць*. 2017. Випуск 9. С. 93–101. URL : <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/235/219> (дата звернення: 03.01.2023).

27. Левченко В., Перхач Р.-Ю. Медична термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений*. 2021. № 9 (97). С. 115–118. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-9-97-24> (дата звернення: 07.07.2023).

28. Луковенко Т. Складання як один із способів термінотворення у галузі гомеопатії. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (2). С. 28–31. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/38377456.pdf> (дата звернення: 06.05.2023).

29. Макаренко Ю., Ткаченко І. До проблеми перекладу медичних термінів в науковому англomовному медичному тексті. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. №21. Том 2. С. 268–271. URL : <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/1269> (дата звернення: 20.09.2023).

30. Микульчик Р. Дослідження епонімів в українському термінознавстві. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2015. № 817. С. 41–46.

31. Місник Н. Формування української медичної клінічної термінології: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. К. : ДУМ, 2002. 20 с. URL : <https://cutt.ly/KwU5VIOO> (дата звернення: 20.09.2023).

32. Петрух Л., Михалик О., Кочан І. Структурні терміноелементи у літері *t* в українсько-латинсько-англійському медичному енциклопедичному словнику (УЛАМЕС). *Проблеми української термінології : міжнар. наук. конф., 1–2 жовт. 2010 р. : зб. наук. пр. Львів. 2010. С. 79–82.*

33. Пилипенко М., Калашник В., Корнейко І. Проблеми перекладу медичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2004. № 503. С. 86–88. URL : <https://ena.lpnu.ua/items/921e3362-874c-4bb9-b79c-b137cc04f3a0>

(дата звернення: 19.11.2023).

34. Полюк І., Петрова О. Перекладацькі відповідники французьких медичних термінів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 36. Том 2. С. 86–88.

35. Пешкова Т. Особливості перекладу німецькомовного тексту медичної літератури. *Філологічний дискурс*. 2018. Вип. 8. С. 166–173. URL : <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/178723/20-Pieshkova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.11.2023).

36. Радченко О. Амілоїдоз. *Велика українська енциклопедія*. URL : <https://vue.gov.ua/Амілоїдоз> (дата звернення: 22.11.2023).

37. Рудик О., Гуцол М. Клінічна термінологія. Словотвір: Посібник. Івано-Франківськ, 2020. 348 с.

38. Сайко М. Проблеми перекладу медичної термінології українською мовою. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Saiko_Mykhailo/Problemy_perekladu_medychnoi_terminolohii_ukrainskoju_movoiu.pdf (дата звернення: 13.11.2023).

39. Семенюк С. Синонімія у польських та українських клінічних термінах. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика: збірник наукових праць*. [подано до друку].

40. Семенюк С. Użycie łącznika w języku polskim i ukraińskim (na przykładzie terminów medycznych). *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика: збірник наукових праць*. Хмельницький, 2023. Випуск 13. С. 127–131.

41. Симоненко Л. Українська термінографія: стан і перспективи. *Мовознавство*. 2014. № 4. С. 28–35.

42. Соловій В. Основні підходи до вивчення терміна. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2011. № 59. С. 171–173. URL : http://eprints.zu.edu.ua/7342/1/vip_59_37.pdf (дата звернення: 07.07.2023).

43. Слободенюк В., Харченко С. Синтаксичні трансформації на рівні

простого речення в англійсько-українському перекладі роману Пола Гоукінз «Дівчина у потягу». *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 995–997. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-213> (дата звернення: 07.07.2023).

44. Стацюк Р. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2016. № 5. Том 2. С. 112–116. URL : http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2016/NV_2016_52/29.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

45. Ткач А. Сучасна українська медична термінологія: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2010. Вип. 23. С. 247–252. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2010_23_55 (дата звернення: 05.09.2023).

46. Фурт Д., Дмитрук Л. Термінологія: навчальний посібник. Кривий Ріг, 2020. 172 с.

47. Хирівська Г. Тематична класифікація української фармацевтичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2018. № 890. С. 70–74. URL : <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-8902018/tematych-na-klassyfikaciya-ukrayinskoyi-farmacevtychnoyi> (дата звернення: 17.10.2022).

48. Цісар Н. Опосередкована вторинна номінація у медичній термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2006. № 559. С. 165–169.

49. Чайка О., Остапенко Я. Новітній погляд на поняття «термін» у лінгвістиці. *Філологічний часопис*. 2020. Вип. 2 (16). С. 103–110. URL : <http://fch.udpu.edu.ua/article/view/220618/220251> (дата звернення: 08.02.2023).

50. Шалаєва Г. Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокomпонентних медичних термінів. *Актуальні*

питання суспільних наук та медицини. *Мовознавство, літературознавство*. 2014. № 1 (1). С. 90–96. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apcnim_2014_1_15 (дата звернення: 08.01.2023).

51. Шепітько С., Тарапатов М. Особливості перекладу сучасної медичної термінології. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69). № 1, ч. 1. С. 175–179. URL : <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/1536> (дата звернення: 10.05.2023).

52. Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005. 865 s. URL : <https://archive.org/details/slownik-etymologiczny-jezyka-polskiego> (дата звернення: 8.10.2023)

53. Brzozowski J. Stańć po stronie tłumacza. Zarys poetyki opisowej przekładu. Kraków, 2011. 231 s.

54. Burkacka I. Kombinatoryka sufiksalna w polskiej derywacji odrzeczownikowej. Warszawa, 2012. 229 s. URL : <https://cutt.ly/fwIflFvE> (дата звернення: 15.10.2023).

55. Bytsko N., Pavlovich L., Bilous S., Semenko I. Linguistic aspects of eponymic professional endocrinologic terminology. *Міжнародний ендокринологічний журнал*. 2017. Том 13. № 2. С. 203–208. URL : <http://iej.zaslavsky.com.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).

56. Drozd B. Specjalizacja znaczenia wybranych terminów medycznych na przykładzie czasopism branżowych. *Język polski – między tradycją a współczesnością*. Kraków, 2021. S. 173–183.

57. Górnicz M. Transfer międzyjęzykowy w terminologii i tekstach specjalistycznych. URL : https://www.academia.edu/10131404/Transfer_mi%C4%99dzyj%C4%99zykowy_w_terminologii_i_tekstach_specjalistycznych (дата звернення: 15.05.2023).

58. Górnicz M. Zapożyczenia w tekstach specjalistycznych – klasyfikacja i problemy teoretyczne. *Studia Neofilologiczne*. 2017. Nr 7. S. 231–246. URL :

<https://doi.org/10.34858/polilog.7.2017.018> (дата звернення: 15.05.2023).

59. Grucza S. Terminologia (antropocentryczna) – jej przedmiot badań i zadania poznawcze. *Applied Linguistics Papers*. 2019. Issue 26/3. S. 1–13. URL : <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-eb65bfe1-cc86-4a52-bbc9-f25d081b60b9> (дата звернення: 01.08.2023).

60. Iluk J. Problemy tłumaczenia nazw medycznych na przykładzie języka polskiego i niemieckiego. *Glottodidactica*. 1998. Vol. 26. S. 123–136.

61. Jankowiak L. Synonimia w polskiej terminologii medycznej przełomu XIX i XX wieku. *Rekonesans. Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 2011. Vol. 46. URL : https://www.researchgate.net/publication/282831127_Synonimia_w_polskiej_terminologii_medycznej_przelomu_XIX_i_XX_wieku_Rekonesans (дата звернення: 22.12.2022).

62. Jankowiak L. Trwałość synonimii w polskiej terminologii medycznej przełomu XIX i XX wieku. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 2019. Vol. 54. URL : <https://doi.org/10.11649/sfps.1727> (дата звернення: 20.12.2022).

63. Karwacka W. Przekład tekstów medycznych. Normy, standardy i problemy. Gdańsk, 2016. 224 s.

64. Karwacka W. Tłumacz w środowisku medycznym – normy, rola, status, oczekiwania. W: *Gulawska-Gawkowska M. Tłumacz – służa pośrednik, twórca?*. Warszawa, 2012. URL : https://www.academia.edu/6437254/T%C5%82umacz_w_%C5%9Brodowisku_medycznym_normy_rola_status_oczekiwania (дата звернення: 20.12.2022).

65. Karwacka W. Wybrane cechy języka medycznego – terminologia, normalizacja, gatunki tekstów medycznych i relacje międzygatunkowe. *Języki specjalistyczne w komunikacji interkulturowej*. Red.: A. Buras-Marciniak, S. Goźdz-Roszkowski. Łódź, 2020. S. 105–118.

66. Kasprowicz M. Typologia najczęściej napotykaných problemów terminologicznych w tłumaczeniach medycznych. W: *Język bez granic*. Warszawa, 2011. S. 152–161.

67. Kielar B. Zarys translatoryki. Warszawa, 2013. 120 s.
68. Kościałkowska-Okońska E. Tłumacz przysięgły a pułapki tekstów medycznych. *Rocznik Przekładoznawczy* [online]. 2015. Nr 10. S. 127–138. URL : <https://apcz.umk.pl/RP/article/view/RP.2015.007/5265> (дата звернення: 20.12.2022).
69. Lewicki R. Pojęcie transformacji przekładowych w kontekście statusu tłumacza. *Lingwistyka stosowana*. 2010. Nr 3. S. 45–52. URL : http://www.ls.uw.edu.pl/documents/7276721/11195587/LS3_2010_art_Lewicki.pdf (дата звернення: 20.12.2022).
70. Lewicki R. Zagadnienia lingwistyki przekładu. Lublin 2017. 362 s.
71. Lukszyn J., Zmarzer W. Teoretyczne podstawy terminologii. Warszawa, 2006. 189 s.
72. Magajewska M. Specjalistyczny język medyczny a multimedialny kurs języka zawodowego dla pielęgniarek. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*. 2016. Vol. 23. S. 199–213. https://www.researchgate.net/publication/318424933_Specjalistyczny_jezyk_medyczny_a_multimedialny_kurs_jezyka_zawodowego_dla_pielengniarek (дата звернення: 20.12.2022).
73. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. X Rewizja. 2008. Tom I. URL : https://stat.gov.pl/Klasyfikacje/doc/icd10/pdf/ICD10_TomI.pdf (дата звернення: 20.12.2022).
74. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. X Rewizja. 2008. Tom II. URL : https://ezdrowie.gov.pl/pobierz/icd_10_tom_ii (дата звернення: 20.09.2023).
75. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. X Rewizja. 2008. Tom III. URL : <https://ezdrowie.gov.pl/pobierz/icd-10-tom-iii> (дата звернення: 20.09.2023).
76. Montalt V., Gonzáles Davies M. Medical Translation Step by Step. Learning by Drafting. USA, 2007. 308 p. URL : <https://archive.org/details/medicaltranslati0000mont/page/n5/mode/1up?view=theater> (дата

звернення: 20.08.2023).

77. Narecki K. Język grecki – współczesna *koine* w terminologii medycznej. *Roczniki Humanistyczne*. 2011. Tom LIX. Zeszyt 8. S. 151–165.

78. Pronińska A., Dyda A. Kilka uwag o zapożyczeniach włoskich w polskiej terminologii medycznej. *Academic Journal of Modern Philology*. 2021. Vol. 13. S. 231-241. URL : <https://cutt.ly/WwAvLEUI> (дата звернення: 10.12.2022).

79. Zarzycki Ł. Dylematy tłumacza. Wydawnictwo Naukowe „SILVA RERUM”. Warszawa, 2016. URL : <https://depot.ceon.pl> (дата звернення: 10.10.2023).

80. Żelazowska M., Zabielska M. Rola czasopism specjalistycznych w nauczaniu medycznego języka obcego studentów medycyny. *Language and Literary Studies of Warsaw*. 2015. Iss. 5. P. 163–188.

Інтернет-ресурси:

81. Етимологічний словник української мови: <https://goroh.pp.ua>

82. Портал української мови та культури: <https://slovnyk.ua/index.php>

83. Словник української мови: в 11 томах: <http://sum.in.ua/>

84. Фармацевтична енциклопедія: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/>

85. Encyklopedia PWN: <https://encyklopedia.pwn.pl/>

86. Słownik terminów medycznych [online]: www.zdronet.pl/slownik.html

87. Wielki słownik języka polskiego: URL : <https://wsjp.pl/>

ДОДАТКИ

Додаток А.

Перелік термінів

№ п/п	Код	Польською мовою	Українською мовою	Вид трансформації
1.	E22.0	Akromegalia	Акромегалія	лексична
2.	E85	Amyloidoza [skrobiawica]	Амілоїдоз	лексична
3.	E85.0	Amyloidoza dziedziczna lub rodzinna, postać nieneuropatyczna	Сімейно-спадковий амілоїдоз без невропатії	комбінована
4.	E85.4	Amyloidoza ograniczona do określonego narządu	Вогнищевий амілоїдоз	комбінована
5.	E85.1	Amyloidoza układowa dziedziczna lub rodzinna, postać neuropatyczna	Невропатичний сімейно-спадковий амілоїдоз	комбінована
6.	E51.1	Beri-beri	Бері-бері	лексична
7.	E70.3	Bielactwo	Альбінізм	еквівалент
8.	E24.0	Choroba Cushinga pochodzenia przysadkowego	Хвороба Кушинга гіпофізного походження	граматична
9.	E32	Choroby grasicy	Хвороби загруднинної залози	комбінована
10.	-	Choroby metaboliczne	Порушення обміну речовин	комбінована
11.	E27.9	Choroby nadnerczy	Розлад надниркової залози	комбінована
12.	E23.6	Choroby przysadki	Розлади гіпофіза	граматична
13.	E21.5	Choroby przytarczyc	Розлади парацитоподібної залози	комбінована
14.	E74.0	Choroba spichrzeniowa glikogenu	Хвороби накопичення глікогену	граматична
15.	E71.0	Choroba «syropu klonowego»	Хвороба «кленового сиропу»	граматична
16.	E66.2	Ciężka otyłość z hipowentylacją pęcherzykową	Ожиріння з альвеолярною гіповентиляцією	комбінована
17.	E43	Ciężkie niedożywienie białkowo-energetyczne, nieokreślone	Неуточнена важка білково-енергетична недостатність	граматична
18.	E10	Cukrzyca insulinozależna	Цукровий діабет типу 1	комбінована
19.	E11	Cukrzyca insulinoniezależna	Цукровий діабет типу 2	комбінована
20.	E78.0	Czysta hipercholesterolemia	Чиста гіперхолестеринемія	граматична
21.	E78.1	Czysta hipertriglicydemia	Чиста гіпергліцеридемія	граматична
22.	E80.3	Defekty katalazy i peroksydazy	Дефекти каталази та пероксидази	граматична
23.	E51.2	Encefalopatia Wernickego	Енцефалопатія Верніке	лексична
24.	E34.2	Ektopowe wydzielanie hormonów	Ектопічна гормональна секреція	граматична
25.	E75.0	Gangliozydoza GM2	Гангліозидоз-GM2	лексична
26.	E22.0	Gigantyzm przysadkowy	Гіпофізарний гігантизм	граматична
27.	E04.1	Guzek tarczycy pojedynczy, nietoksyczny	Нетоксичний одновузловий зоб	комбінована
28.	E26	Hiperaldosteronizm	Гіперальдостеронізм	лексична
29.	E28.1	Hiperandrogenizm	Гіперандрогенізм	лексична
30.	E78.3	Hiperchylomikronemia	Гіперхіломікронемія	лексична
31.	E28.0	Hiperestrogenizm	Гіперестрогенізм	лексична
32.	E70.1	Hiperfenyloalaninemia	Гіперфенілаланінемія	лексична
33.	E87.5	Hiperkalemia	Гіперкаліємія	лексична
34.	E67.1	Hiperkarotenemia	Гіперкаротинемія	лексична
35.	E78.2	Hiperlipidemia mieszana	Змішана гіперліпідемія	граматична
36.	E87.0	Hiperosmolarność i hipernatremia	Гіперосмолярність та гіпернатріємія	лексична

37.	E22.1	Hiperprolaktynemia	Гіперпролактинемія	лексична
38.	E79.0	Hiperurykemia bez objawów zapalenia stawów i obecności guzków dnawych	Гіперурикемія без ознак запального артриту та подагри	комбінована
39.	E67.0	Hiperwitaminoza A	Гіпервітаміноз А	лексична
40.	E67.3	Hiperwitaminoza D	Гіпервітаміноз D	лексична
41.	E16.2	Hipoglikemia	Гіпоглікемія	лексична
42.	E87.6	Hipokalemia	Гіпокаліємія	лексична
43.	E87.1	Hipoosmolarność i hiponatremia	Гіпоосмолярність та гіпонатріємія	лексична
44.	E88	Inne zaburzenia metaboliczne	Інші метаболічні розлади	граматична
45.	E27	Inne zaburzenia nadnerczy	Інші розлади надниркової залози	комбінована
46.	E27.0	Inne zespoły z nadczynnością kory nadnerczy	Інші види гіперсекреції кіркової речовини надниркових залоз	комбінована
47.	E70.0	Klasyczna fenylketonuria	Класична фенілкетонурія	граматична
48.	E34.4	Konstytucjonalny wysoki wzrost	Конституціональна високорослість	комбінована
49.	E55.0	Krzywica, czynna	Рахіт активний	еквівалент
50.	E40	Kwashiorkor	Квашіоркор	лексична
51.	E42	Kwashiorkor z wyniszczeniem	Маразматичний квашіоркор	комбінована
52.	E87.2	Kwasica	Ацидоз	еквівалент
53.	E88.1	Lipodystrofia	Ліподистрофія	лексична
54.	E75.4	Lipofuscynoza neuronalna	Нейронний цероїдний ліпофусциноз	комбінована
55.	E87.4	Mieszane zaburzenia równowagi kwasowo-zasadowej	Змішані розлади кислотно-лужного балансу	граматична
56.	E23.2	Moczówka prosta	Діабет нецукровий	еквівалент
57.	E76.0	Mukopolisacharydoza typu I	Мукополісахаридоз, тип I	лексична
58.	E76.1	Mukopolisacharydoza typu II	Мукополісахаридоз, тип II	лексична
59.	E29.0	Nadczynność jąder	Гіперфункція яєчок	граматична
60.	E22	Nadczynność przysadki	Гіперфункція гіпофіза	граматична
61.	E21	Nadczynność przytarczyc	Гіперпаратиреоз	комбінована
62.	E27.5	Nadczynność rdzenia nadnerczy	Гіперфункція мозкової речовини надниркових залоз	комбінована
63.	E05.0	Nadczynność tarczycy [tyreotoksykoza]	Тиреотоксикоз [гіпертиреоз]	комбінована
64.	E87.7	Nadmiar płynów	Гіперволемія	комбінована
65.	E86	Nadmierna utrata płynów	Виснаження об'єму рідин організму	комбінована
66.	E16.3	Nadmierne wydzielanie glukagonu	Підвищена секреція глюкагону	граматична
67.	E34.1	Nadmierne wydzielanie hormonów pochodzenia jelitowego	Стани гіперсекреції інтестинальних гормонів	комбінована
68.	E07.0	Nadmierne wydzielanie kalcytoniny	Гіперсекреція кальцитоніну	комбінована
69.	E68	Następstwa hiperalimentacji	Наслідки надмірного харчування	комбінована
70.	E64.3	Następstwa krzywicy	Наслідки рахіту	граматична
71.	E64.0	Następstwa niedoborów białkowo-energetycznych	Наслідки білково-енергетичної недостатності	граматична
72.	E64.1	Następstwa niedoboru witaminy A	Наслідки дефіциту вітаміну А	граматична
73.	E64.2	Następstwa niedoboru witaminy C	Наслідки дефіциту вітаміну С	граматична
74.	E61.4	Niedobór chromu	Дефіцит хрому	граматична
75.	E54	Niedobór kwasu askorbinowego	Дефіцит аскорбінової кислоти	граматична
76.	E78.6	Niedobór lipoprotein	Дефіцит ліпопротеїнів	граматична

77.	E61.2	Niedobór magnezu	Дефіцит магнію	граматична
78.	E61.3	Niedobór manganu	Дефіцит марганцю	граматична
79.	E61.0	Niedobór miedzi	Дефіцит міді	граматична
80.	E61.5	Niedobór molibdenu	Дефіцит молібдену	граматична
81.	E52	Niedobór niacyny [pelagra]	Дефіцит нікотинової кислоти [пелагра]	комбінована
82.	E63.0	Niedobór niezbędnych kwasów tłuszczowych [NKT]	Дефіцит незамінних жирних кислот [НЖК]	граматична
83.	E53.1	Niedobór pirydoksyny	Дефіцит піридоксину	граматична
84.	-	Niedobór pokarmowy	Дефіцит харчування	граматична
85.	E60	Niedobór pokarmowy cynku	Аліментарний дефіцит цинку	граматична
86.	E59	Niedobór pokarmowy selenu	Аліментарний дефіцит селену	граматична
87.	E58	Niedobór pokarmowy wapnia	Аліментарний дефіцит кальцію	граматична
88.	E53.0	Niedobór ryboflawiny	Дефіцит рибофлавіну	граматична
89.	E51	Niedobór tiaminy	Дефіцит тіаміну	граматична
90.	E61.6	Niedobór wanadu	Дефіцит ванадію	граматична
91.	E50	Niedobór witaminy A	Дефіцит вітаміну А	граматична
92.	E50.5	- - ze ślepotą nocną	- - з курячою сліпотою	граматична
93.	E50.6	- - z bliznami na skutek suchości rogówki	- - з ксерофтальмічними рубцями рогівки	комбінована
94.	E50.4	- - z keratomalacją	- - з кератомаляцією	граматична
95.	E50.3	- - z owrzodzeniem i suchością rogówki	- - з виразкою та ксерозом рогівки	граматична
96.	E50.1	- - z plamkami Bitota i suchością spojówek	- - з пляшками Біто і ксерозом кон'юнктиви	граматична
97.	E50.2	- - z suchością rogówki	- - з ксерозом рогівки	граматична
98.	E50.0	- - z suchością spojówek	- - з ксерозом кон'юнктиви	граматична
99.	E55	Niedobór witaminy D	Дефіцит вітаміну D	граматична
100.	E56.0	Niedobór witaminy E	Дефіцит вітаміну E	граматична
101.	E56.1	Niedobór witaminy K	Дефіцит вітаміну K	граматична
102.	E61.1	Niedobór żelaza	Дефіцит заліза	граматична
103.	E29.1	Niedoczynność jąder	Гіпофункція яєчок	граматична
104.	E27.3	Niedoczynność kory nadnerczy polekowa	Недостатність кіркової речовини надниркових залоз, внаслідок дії лікарського засобу	комбінована
105.	E23.0	Niedoczynność przysadki	Гіпопітуїтаризм	комбінована
106.	E23.1	Niedoczynność przysadki polekowa	Гіпопітуїтаризм, пов'язаний з дією лікарського засобу	комбінована
107.	E20	Niedoczynność przytarczyc	Гіпопаратиреоз	комбінована
108.	E20.0	Niedoczynność przytarczyc idiopatyczna	Ідіопатичний гіпопаратиреоз	граматична
109.	E20.1	Niedoczynność przytarczyc rzekoma	Псевдогіпопаратиреоз	комбінована
110.	E03	Niedoczynność tarczycy	Гіпотиреоз	комбінована
111.	E03.3	Niedoczynność tarczycy po przebytej infekcji	Постінфекційний гіпотиреоз	комбінована
112.	E44.1	Niedożywienie białkowo-energetyczne, łagodne	Легка білково-енергетична недостатність	граматична
113.	E44.0	Niedożywienie białkowo-energetyczne, umiarkowane	Помірна білково-енергетична недостатність	граматична
114.	E73	Nietolerancja laktozy	Непереносимість лактози	граматична
115.	E34.3	Niskorosłość	Карликовість	еквівалент

116.	E30.0	Opóźnione pokwitanie	Затримка статевого дозрівання	комбінована
117.	E45	Opóźniony rozwój będący następstwem niedożywienia białkowo-energetycznego	Затримка розвитку внаслідок білково-енергетичної харчової недостатності	комбінована
118.	E66	Otyłość	Ожиріння та надлишкова вага	еквівалент
119.	E65	Otyłość miejscowa	Локалізоване відкладення жиру	комбінована
120.	E66.1	Otyłość polekowa	Ожиріння, зумовлене прийомом лікарських засобів	комбінована
121.	E21.0	Pierwotna nadczynność przytarczyc	Первинний гіперпаратиреоз	комбінована
122.	E28.3	Pierwotna niewydolność jajników	Первинна недостатність яєчників	граматична
123.	E27.1	Pierwotna niewydolność kory nadnerczy	Первинна недостатність кіркової речовини надниркових залоз	комбінована
124.	E26.0	Pierwotny hiperaldosteronizm	Первинний гіперальдостеронізм	граматична
125.	E16.0	Polekowa hipoglikemia bez śpiączki	Медикаментозна гіпоглікемія без коми	граматична
126.	E24.2	Polekowy zespół Cushinga	Синдром Кушинга, пов'язаний з дією лікарського засобу	комбінована
127.	E80.0	Porfirie erytropoetyczna dziedziczna	Спадкова еритропоетична порфірія	граматична
128.	E80.1	Porfirie skórna, późna	Порфірія шкіри пізня	граматична
129.	E30.1	Przedwczesne pokwitanie	Передчасне статеве дозрівання	комбінована
130.	E27.2	Przełom Addisonoidalny	Аддісоновий криз	граматична
131.	E05.5	Przełom tarczycowy	Тиреотоксичний криз або кома	комбінована
132.	E01.0	Rozlane (endemiczne) wole z powodu niedoboru jodu	Дифузний (ендемичний) зоб, пов'язаний з дефіцитом йоду	комбінована
133.	E32.1	Ropień grasicy	Абсцес загруднинної залози	комбінована
134.	E75.3	Sfingolipidoza	Сфінголіпідоз	лексична
135.	E15	Śpiączka hipoglikemiczna niecukrzycowa	Недіабетична гіпоглікемічна кома	граматична
136.	E88.2	Tłuszczakowatość	Синдром лізису пухлини	комбінована
137.	E05.4	Tyreotoksykoza spowodowana przez ektopowe guzki tkanki tarczycy	Тиреотоксикоз, пов'язаний з ектопією тиреоїдної тканини	комбінована
138.	E05.5	Tyreotoksykoza wywołana sztucznie	Тиреотоксикоз штучний	комбінована
139.	E05.1	Tyreotoksykoza z pojedynczym toksycznym guzkiem	Тиреотоксикоз із токсичним одновузловим зобом	граматична
140.	E05.3	Tyreotoksykoza z wolem rozlanym	Тиреотоксикоз із дифузним зобом	граматична
141.	E05.2	Tyreotoksykoza z wolem toksycznym wieloguzkowym	Тиреотоксикоз із токсичним багатовузловим зобом	граматична
142.	E32.0	Utrzymujący się przerost grasicy	Стійка гіперплазія загруднинної залози	комбінована
143.	E31.1	Wieloguczołowa nadczynność	Полігландулярна гіперфункція	граматична
144.	E31.0	Wieloguczołowa niedoczynność autoimmunologiczna	Аутоімунна полігландулярна недостатність	граматична
145.	E01.1	Wieloguzkowe (endemiczne) wole z powodu niedoboru jodu	Багатовузловий (ендемичний) зоб, пов'язаний з дефіцитом йоду	комбінована
146.	E01.0	Wole	Зоб	еквівалент
147.	E04.0	Wole nietoksyczne rozlane (koloidowe)	Нетоксичний дифузний зоб	граматична

148.	E04.2	Wole wieloguzkowe, nietoksyczne	Нетоксичний багатовузловий зоб	граматична
149.	E07.1	Wole związane z dyshormonozą	Дисгормональний зоб	комбінована
150.	E03.1	Wrodzona niedoczynność tarczycy bez wola	Вроджений гіпотиреоз без зоба	комбінована
151.	E03.0	Wrodzona niedoczynność tarczycy z wolem rozlanym	Вроджений гіпотиреоз із дифузним зобом	комбінована
152.	E25.0	Wrodzone zespoły nadnerczowo-płciowe związane z niedoborem enzymów	Вроджені адреногенітальні розлади, пов'язані з дефіцитом ферментів	граматична
153.	E73.0	Wrodzony niedobór laktazy	Вроджений дефіцит лактази	граматична
154.	E85.3	Wtórna amyloidoza układowa	Вторинний системний амілоїдоз	граматична
155.	E21.1	Wtórna nadczynność przytarczyc	Вторинний гіперпаратиреоз	комбінована
156.	E26.1	Wtórny hiperaldosteronizm	Вторинний гіперальдостеронізм	граматична
157.	E73.1	Wtórny niedobór laktazy	Вторинний дефіцит лактази	граматична
158.	E41	Wyniszczenie z niedożywienia	Аліментарний маразм	комбінована
159.	E28	Zaburzenia czynności jajników	Дисфункція яєчників	комбінована
160.	E29	Zaburzenie czynności jąder	Дисфункція яєчок	комбінована
161.	E83	Zaburzenia gospodarki mineralnej	Порушення мінерального обміну	граматична
162.	E78	Zaburzenia metabolizmu lipoprotein i inne lipidemie	Порушення обміну ліпопротеїнів та інші ліпідемії	граматична
163.	E25	Zaburzenia nadnerczowo-płciowe	Адреногенітальні порушення	граматична
164.	E30	Zaburzenia pokwitania	Порушення статевого дозрівання	комбінована
165.	E77.0	Zaburzenia post-translacyjnej modyfikacji enzymów lizosomalnych	Дефекти післятрансляційної модифікації лізосомальних ферментів	граматична
166.	E70	Zaburzenia przemian aminokwasów aromatycznych	Порушення обміну ароматичних амінокислот	граматична
167.	E71.2	Zaburzenia przemian aminokwasów o rozgałęzionych łańcuchach	Порушення обміну амінокислот з розгалуженим ланцюгом	комбінована
168.	E71.3	Zaburzenia przemian kwasów tłuszczowych	Порушення обміну жирних кислот	граматична
169.	E72.1	Zaburzenia przemian aminokwasów zawierających siarkę	Порушення обміну сірковмісних амінокислот	комбінована
170.	E88.0	Zaburzenia przemian białek osocza	Порушення обміну плазматичних білків	граматична
171.	E80.7	Zaburzenia przemian bilirubiny	Порушення обміну білірубину	граматична
172.	E72.2	Zaburzenia przemian cyklu moczniowego	Порушення обміну циклу сечовини	граматична
173.	E83.2	Zaburzenia przemian cynku	Порушення обміну цинку	граматична
174.	E83.3	Zaburzenia przemian fosforu	Порушення обміну фосфору та фосфатази	комбінована
175.	E74.1	Zaburzenia przemian fruktozy	Порушення обміну фруктози	граматична
176.	E74.2	Zaburzenia przemian galaktozy	Порушення обміну галактози	граматична
177.	E72.5	Zaburzenia przemian glicyny	Порушення обміну гліцину	граматична
178.	E77	Zaburzenia przemian glikoprotein	Порушення обміну глікопротеїнів	граматична
179.	E76	Zaburzenia przemian glikozaminoglikanów	Порушення обміну глікозаміногліканів	граматична
180.	E72.3	Zaburzenia przemian lizyny i hydroksylizyny	Порушення обміну лізину та гідроксилізину	граматична

181.	E83.4	Zaburzenia przemian magnezu	Порушення обміну магнію	граматична
182.	E83.0	Zaburzenia przemian miedzi	Порушення обміну міді	граматична
183.	E72.4	Zaburzenia przemian ornityny	Порушення обміну орнітину	граматична
184.	E74.4	Zaburzenia przemian pirogronianu i glukoneogenezy	Порушення обміну пірувату та глюконеогенезу	граматична
185.	E80	Zaburzenia przemian porfiryn i bilirubiny	Порушення обміну порфірину та білірубину	граматична
186.	E79	Zaburzenia przemian puryn i pirymidyn	Порушення обміну пуринів та піримідинів	граматична
187.	E75	Zaburzenia przemian sfingolipidów	Порушення обміну сфінголіпідів	граматична
188.	E70.2	Zaburzenia przemian tyrozyny	Порушення обміну тирозину	граматична
189.	E83.5	Zaburzenia przemian wapnia	Порушення обміну кальцію	граматична
190.	E74	Zaburzenia przemian węglowodanów	Порушення обміну вуглеводів	граматична
191.	E83.1	Zaburzenia przemian żelaza	Порушення обміну заліза	граматична
192.	E23.7	Zaburzenia przysadki	Розлад гіпофіза	граматична
193.	E77.1	Zaburzenia rozkładu glikoprotein	Дефекти розщеплення глікопротеїнів	граматична
194.	E87	Zaburzenia równowagi wodno-elektrolitowej i kwasowo-zasadowej	Розлади рідинного, електролітного та кислотно-лужного балансу	граматична
195.	E75	Zaburzenia spichrzania lipidów	Розлади в накопиченні ліпідів	комбінована
196.	E72.0	Zaburzenia transportu aminokwasów	Порушення транспорту амінокислот	граматична
197.	E74.3	Zaburzenia wchłaniania jelitowego węglowodanów	Порушення всмоктування вуглеводів у кишечнику	комбінована
198.	E31	Zaburzenia wieloguczołowe	Полігландулярна дисфункція	граматична
199.	E16.4	Zaburzenia wydzielania gastryny	Аномальна секреція гастрину	комбінована
200.	E34	Zaburzenia wydzielania wewnętrznego	Ендокринні розлади	комбінована
201.	E16	Zaburzenia wydzielania wewnętrznego trzustki	Порушення внутрішньої секреції підшлункової залози	комбінована
202.	E28.9	Zaburzenie czynności jajników	Дисфункція яєчників	комбінована
203.	E63.1	Zaburzenie równowagi składników pokarmowych	Незбалансоване надходження поживних елементів	комбінована
204.	E03.4	Zanik tarczycy (nabyty)	Атрофія щитоподібної залози (набута)	комбінована
205.	E06	Zapalenie tarczycy	Тиреоїдит	комбінована
206.	E06.3	Zapalenie tarczycy autoimmunologiczne	Аутоімунний тиреоїдит	комбінована
207.	E06.0	Zapalenie tarczycy ostre	Гострий тиреоїдит	комбінована
208.	E06.1	Zapalenie tarczycy podostre	Підгострий тиреоїдит	комбінована
209.	E06.4	Zapalenie tarczycy polekowe	Тиреоїдит, спричинений лікарським засобом	комбінована
210.	E06.2	Zapalenie tarczycy przewlekłe z przemijającą tyreotoksykozą	Хронічний тиреоїдит з транзиторним тиреотоксикозом	комбінована
211.	E87.3	Zasadowica	Алкалоз	еквівалент
212.	E24	Zespół Cushinga	Синдром Кушинга	лексична
213.	E80.5	Zespół Criglera-Najjara	Синдром Кріглера-Найяра	лексична
214.	E80.4	Zespół Gilberta	Синдром Жільбера	лексична
215.	E79.1	Zespół Lescha-Nyhana	Синдром Леша-Ніхана	лексична
216.	E24.1	Zespół Nelsona	Синдром Нельсона	лексична

217.	E00	Wrodzony zespół niedoboru jodu	Синдром вродженого йодного дефіциту	комбінована
218.	E22.2	Zespół niewłaściwego wydzielania hormonu antydiuretycznego	Синдром неадекватної секреції антидіуретичного гормону	граматична
219.	E34.5	Zespół oporności na androgeny	Синдром андрогенної резистентності	комбінована
220.	E28.2	Zespół policystycznych jajników	Синдром полікістозних яєчників	граматична
221.	E67.2	Zespół przedawkowania witaminy B6	Синдром мегадоз вітаміну В6	комбінована
222.	E24.4	Zespół pseudo-Cushinga u alkoholików	Кушингоїдний синдром, зумовлений алкоголем	комбінована
223.	E34.0	Zespół rakowiaka	Карциноїдний синдром	граматична
224.	E24.3	Zespół zależny od ektopowego wydzielania ACTH	Ектопічний АКТГ-синдром	комбінована
225.	E84	Zwłóknienie wielotorbielowate	Кістозний фіброз	граматична